

T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

Elli dokuzuncu Birleşim

27 . III . 1953 Cuma

İçindekiler

	Sayfa		Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	90	len deprem münasebetiyle Büyük Millet	
2. — Havale edilen kâğıtlar	90	Meclisi Reisi tarafından gönderilen teessür	
3. — Yoklama	90:91	ve tâziye telgrafına karşı Çanakkale Vali-	
4. — Başkanlık Divanının Kamutaya		liğinin teşekkür telgrafı (5/65)	91
sunuşları	91	4. — Trabzon Mebusu Hamdi Orhon'un,	
1. — Holânda Meclisleri Reisleri Jonk-		Belediye Kanununun bazı maddeleriyle	
man ve Kortenhorst'un Balıkesir ve Çan-		4573 ve 4617 sayılı kanunların kaldırılma-	
nakkale mıntakalarında vukua gelen dep-		sına ve 2226 sayılı Kanunda yazılı «Genel	
rem münasebetiyle Büyük Millet Meclisi		Meclis» tâbirlerinin «Belediye Meclisi» ola-	
Reisliğine gönderdiği tâziye telgrafı (5/63)	91	arak düzeltilmesine dair olan kanun teklifi-	
2. — Fransız Meclisi Mebusan Reisi		nin gündeme alınması hakkında önergesi	
Edouart Herriot'nun, Balıkesir ve Çanak-		(4/332, 2/267)	91:106
kale mıntakalarında vukua gelen deprem		5. — Görüşülen işler	107
münasebetiyle Büyük Millet Meclisi Reis-		1. — Karayolları Trafik Kanunu lâ-	
liğine gönderdiği tâziye telgrafı (5/64)	91	yihası ve Bayındırlık Komisyonu ile Ge-	
3. — Çanakkale mıntakasinda vukua ge-		çici Komisyon raporları (1/242)	107:117

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Avrupa İktisadi İş Birliği Teşkilâtının Konsey toplantısına iştirak etmek üzere Paris'e giden Maliye Vekili Hasan Polatkan'ın dönüşüne kadar kendisine İçişleri Vekili Etem Menderes'in vekillik edeceğine dair Cumhurreisliği tezeresi okundu.

Gündemdeki kanun teklif ve tasarılarının sorulardan önce görüşülmesi hakkındaki önergeler, kabul edildi.

Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu lâyihasıyla tekliflerinin, Maliye Vekilinin Paris'ten avdetinden sonra gündeme alınarak görüşülmesi, kabul olundu.

Vakıflar Gelen Müdürlüğü 1949 Bütçe yılı Hesabı Katı Kanunu, kabul edildi.

Subay, askerî memur ve gedikli erbaşların mecburi hizmet müddetleri ve istifaları hakkındaki Kanun, kabul edildi.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve diğer müttefik devletler ile Japonya arasında imzalanan ve Japonya ile Barış Andlaşmasının 15 nci

maddesinin (a) fıkrası tahtında tahaddüs edecek ihtilâfların halline dair Anlaşmanın onanması hakkındaki Kanun, kabul olundu.

Askerî Ceza Kanununun 114 nci maddesinin değiştirilmesi hakkındaki Kanun, kabul edildi.

Temyiz Mahkemesi Teşkilâtına dair 1221 sayılı Kanunun 8 nci maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifinin birinci görüşülmesi, bitirildi.

Karayolları Trafik Kanunu lâyihasının 26 maddesi kabul edildi ve bir maddesi, dikkate alınan önergelerle birlikte komisyona verildi.

27 . III . 1953 Cuma günü saat 15 te toplanılmak üzere Birleşime son verildi.

Reisvekili
Kayseri Mebusu
Fikri Apaydın

Kâtip
Çanakkale Mebusu
Ömer Mart

Kâtip
Bolu Mebusu
İhsan Gülez

2. — HAVALA EDİLEN KÂĞITLAR

Teklif

1. — Bolu Mebusu Fahri Belen'in, Millî Savunma Vekâletine ait bina ve arsalardan bazılarının satılması ve bunların bedeli ile yeni garnizon-

lar kurulması ve bazı garnizonların ıslahı hakkında kanun teklifi (2/510) (Millî Savunma, Maliye ve Bütçe komisyonlarına)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15,10

REİS — Reisvekili Fikri Apaydın

KÂTIPLER : Ömer Mart (Çanakkale), İhsan Gülez (Bolu)

3. — YOKLAMA

REİS — Yoklama yapacağız.

(Hakkâri seçim çevresi mebuslarına kadar yoklama yapıldı.)

REİS — Coğunluğumuz var, oturumu açıyorum.

SÜREYYA ENDİK (Çanakkale) — Efendim, gündem dışı maruzatım var, müsaade eder misiniz?

REİS — Ne hakkında?

SÜREYYA ENDİK (Çanakkale) — Zelzele hakkında...

REİS — Buyurun.

SÜREYYA ENDİK (Çanakkale) — Muhterem arkadaşlar, memleketimiz bir zelzele felâketi geçirdi. Umumi efkâr birbirini tutmayan

haberler karşısında çok müteessirdir. Bütün imkânlara sahip bulunan Hükümetin bu hususta beyanda bulunup efkârı umumiyeyi tenvir etmesi yerinde olur. Kaldı ki, zelzele mıntakası milletvekilleri olmak sıfatıyla bizim de, yapıla-

cak yardımlar üzerinde, söyleyeceklerimiz vardır.

Bu itibarla Meclisi tenvir etmelerini rica edeceğim.

REİS — Gelen telgrafları okuyacağız.

4. — BAŞKANLIK DİVANININ KAMUTAYA SUNUŞLARI

1. — *Holânda Meclisleri Reisleri Jonkman ve Kortenhorst'un, Balıkesir ve Çanakkale mıntakalarında vukua gelen deprem münasebetiyle Büyük Millet Meclisi Reisiğine gönderdiği taziye telgrafı (5/63)*

T. B. M. M. Reisi,

Ankara

Parlâmentonun her iki Meclisi namına, memleketinizde vukubulan feci zelzelenin sebep olduğu felâket karşısında büyük hüznümüzü ifade eder, Meclisinizin âzalarına ve felâketzede ailelere derin taziyetlerimizi ve teessürümüzü bildirmenizi istirham ederiz.

Holânda Meclisleri Reisleri
Jonkman ve Kortenhorst

2. — *Fransız Meclisi Mebusan Reisi Edouart Herriot'nun, Balıkesir ve Çanakkale mıntakalarında vukua gelen deprem münasebetiyle Büyük Millet Meclisi Reisiğine gönderdiği taziye telgrafı (5/65)*

T. B. M. M. Reisi Ekselâns Bay Refik Koraltan
Ankara - Türkiye

Büyük acınıza bütün kalbimle iştirak ederim.

Edouart Herriot

REİS — Telgraf göndermek suretiyle gösterilen alâkadan dolayı teşekkür ederiz.

3. — *Çanakkale mıntakasında vukua gelen deprem münasebetiyle Büyük Millet Meclisi Reisi tarafından gönderilen teessür ve taziye telgrafına karşı Çanakkale Valiliğinin teşekkür telgrafı (5/64)*

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüce Riyasetine Çanakkale bölgesinin mâruz kaldığı felâketi dolayısıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinin teessürleri, halka iblâğ edilmiştir. Felâketzedeler, âcil yardımları şükranla karşılamaktadır. Tabiatın bu korkunç sarsıntısından hasar gören bölgelerin, Hükümetimizin cömert

eliyle daha kısa bir zamanda, daha mamur bir halde geleceğinden halkımızın emin bulunduğunu saygılarımla arz ederim.

Çanakkale Valisi Y.
Nurettin Akkoyunlu

4. — *Trabzon Mebusu Hamdi Orhon'un, Belediye Kanununun bâzı maddeleriyle 4573 ve 4617 sayılı kanunların kaldırılmasına ve 2226 sayılı Kanunda yazılı «Genel meclis» tâbirlerinin «Belediye meclisi» olarak düzeltilmesine dair olan kanun teklifinin gündeme alınması hakkında önergesi (4/332, 2/267)*

Büyük Millet Meclisi Sayın Reisiğine

Demokratik rejimin pürüzsüz, kusursuz ve nöksansız tahakkuku için gayretlerimiz müşterektir. Millî iradenin Devletin bütün hücrelerinde bu arada rejimin temeli olan mahallî idarelerde de hissedilmesi ve hâkim kılınması şarttır.

Teşkilâtı Esasîyemizin 91 nci maddesi «tefrikî vezaif» prensibi ile mahallî idarelerimizi ademîmerkeziyet sistemine tâbi tutmuştur. Başkanlıkları idare âmirlerinin uhdesinde bulunmak suretiyle vaziyetleri bu ana prensibe aykırı bulunan belediyelerimiz 1946 dan 1948 yılına kadar belediye başkanlıkları idare âmirlerinin uhdesinden alınmış, Ankara da dâhil belediye başkanlıkları belediye meclislerince seçilen başkanlara verilmek suretiyle bu safha tasfiye edilmiştir.

Durumu Anayasa hukukuna ve demokratik rejimimize uymayan tek mahallî idare, İstanbul Birleşik İdaresi kalmıştır. İstanbul Beledîyesinin süratle muhtar varlığına kavuşturulması hususunda müşterek gayretler sarfedilmiştir.

21. XI. 1949 tarihinde Sayın Celâl Bayar, Dr. Adnan Adıvar, Senihi Yürüten, Fuad Köprülü, Fuad Hulûsi Demirelli, Cihad Baban tarafından verilen müşterek imzalı şu önerge ile mesele Büyük Meclise intikal etmişti:

Yüksek Başkanlığa

Şehrin mukadderatına hâkim olmyan belediye sisteminin bütün memlekette câri olduğu tek beldenin, yani İstanbul'un bu takriri imza eden biz milletvekilleri İçişleri Bakanlığından hürmetle soruyoruz ki, bundan iki seneye yakın bir zaman evvel Hükümetçe İstanbul Belediyesinin istisnai vaziyetinin umumi belediye sistemimize ırcı vadolunmuş ve Ankara Şehri tabii sisteme kavuşurken, İstanbul'un hususi idare ve belediye hesabatının birbirine karışık olması dolayısıyla kanun tasarısının bir müddet gecikeceği ilâve edilmişti. Bu gecikme daha ne kadar devam edecektir. Eğer proje hazırlanmış ise önümüzdeki günlerden hangi gün Meclise tevdi olunacaktır? Eğer proje henüz hazırlanmamış ise bu hazırlık daha ne kadar sürecektir? Ve yegâne gecikme sebebi olarak gösterilen bu hesabatın birbirine girişmiş olmasının bir misal ile izahı kabil midir? Bu noktaların İçişleri Bakanı tarafından cevaplandırılmasını rica ederiz.

Zamanın İçişleri Vekili bu önergeye, «gerekli kanun lâyihası önümüzdeki ay ve her halde Ocak ayından evvel Büyük Millet Meclisine takdim edilmiş olacaktır.» diye cevap vermiştir.

Bunu mütaakıp kanun lâyihası 12. XII. 1949 tarihinde Günaltay Hükümeti tarafından Yüksek Meclise sunulmuştur.

Lâyiha 18. III. 1950 yılında karara bağlanmış ise de Büyük Meclisin 1950 seçim kararı üzerine Mecliste müzakere imkânı hâsıl olmadan kadük olmuştur. Milletın ve vatanın göz bebeği, kültür ve medeniyet merkezi, münevverler ocağı İstanbul'un bir an evvel muhtar varlığına belediyesine sahip kılınması, böylece daima müşterek arzumuz olmuştur.

Bugünkü durum Teşkilâtı Esasiyemizin 90 ve 91 nei maddelerine aykırıdır. İlim heyetinin görüşü de budur. İçişleri Komisyonunun İstanbul Mebusu Hamdi Başar'ın birleşik idare olarak şehremanetinin kurulması hakkındaki teklifini reddeden kararıyla verdiği netice de budur. Bu suretle komisyon da bugünkü durumu Teşkilâtı Esasıyeye muhalif olarak mütalâa ve tesbit eylemiştir.

Bir taraftan Teşkilâtı Esasıyemizi böylece sarıh ve bâriz olarak ihlâl eden ve diğer taraf-

tan demokratik rejimimizle ilgili bulunan bu hale son vererek milli iradeyi ve İstanbul halkının muhterem iradesini birleşik idareyi ayırmak suretiyle gerek vilâyet idaresinde ve gerekse belediye idaresinde tam olarak hâkim kılmak için 27. VI. 1951 tarihinde yaptığım kanun teklifi ile müşterek arzu ve gayretlerimize hizmet eylediğim kanaatindeyim.

Kanun teklifim aynı gün Sayın Riyasetçe İçişleri Komisyonuna tevdi edilmiş Komisyon Re'isliğinden 4. VII. 1951 tarihinde Başvekâlete verilmiştir. 12. VII. 1951 tarihinde Başvekâlet teklifi aldığım beyan eylemiştir.

Teklif İçişleri Komisyonunda ilk defa 27. VII. 1951 günü Hükümet mümessilinin huzuriyle görüşülmeye başlanmıştır. Hükümet mümessilinin bu hususta hazırlanan lâyihanın İcra Vekilleri Heyetine tevdi edilmek üzere olduğunu beyan eylemesi üzerine gecikme sebebinin öğrenilmesi için müzakere tâlik edilmişti. Komisyonea ikinci toplantı 30. VII. 1951 Pazartesi günü yapılmışsa da Hükümetçe izhar edilmiş olduğu söylenen lâyiha gelmediğinden müzakere 3. VIII. 1951 gününe bırakılmıştı. Üçüncü toplantı 25. I. 1952 tarihinde yapıldı, Hükümet yine lâyiha getirmediğinden teklifim üzerinde uzun konuşmalar yapıldı, izahat verildi. Bugüne kadar geçen safahatı gözden geçirildi. Kastamonu Mebusu Dr. Fahri Keçecioglu'nun tümü hakkındaki müzakerelerin kâfi olduğuna ve kurulacak bir su komisyonuna tevdiine dair olan önergesi kabul edilerek teklifim Belediyeler Kanununu tetkik eden beş kişilik, Sivas Milletvekili Ereüment Damalı'nın başkanlığındaki su komisyonuna tevdi edildi. Ve su komisyonuna işin İstanbul'a taallûku hasebiyle İstanbul Mebusu Celâl Türkgeldi ilâve edildi.

Ereüment Damalı'nın başkanlığındaki Su Komisyon İçişleri Vekâletinde kütüphanede ilk toplantısını 9. II. 1952 günü yaptı. 15 gün, üzerinde görüşmelere devam edildi. Birleşik idarenin şehremaneti mahiyetinde devamına dair İstanbul Mebusu Hamdi Başar'ın izahatı dinlendi. Toplantılara, Muhterem İçişleri Vekili Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu bizzat iştirak etti. İçişleri Müsteşarı Osman Sabri Adal, Mahalli İdareler Genel Müdürü ve mütechassis memurlar toplantılarda bulundu. Sayın İstanbul mebusları davet edildi. Ve bazıları iştirak ettiler. Bu uzun müzakerelerden sonra Su Komisyon

Hükümetin bütün taleplerini de muhtevi olmak üzere bir metin hazırladı. Bu metin Hükümetle tam mutabakat halinde tanzim edildi.

İçişleri Komisyonu; tevdi edilen su komisyon rapor ve metnini 18 . IV . 1952 tarihinde her cephesinden tetkik etti ve görüştü. Amasya Mebusu Kemal Eren'in tümü hakkındaki kifiyeti müzakere takriri üzerine maddelere geçildi. İstanbul Mebusu Hamdi Başar'ın arzuhal mahiyetinde komisyona verdiği mütalâasının maddelerin müzakeresinde faydalı olacağı mülâhaza- siyle tab ve tevzi edilmesi uygun görülerek toplantı 28 . IV . 1952 tarihine bırakıldı.

İçişleri Komisyonu 6 . V . 1952 tarihinde toplandı. İçişleri Vekili Muhterem Fevzi Lutfi Karaosmanoğlu istifa suretiyle vazifesinden ayrılmış olduğundan toplantıya Sayın Devlet Vekili, Başvekil Yardımcısı Samet Ağaoglu iştirak eylemişti. Evvelce Umumi müzakereler bitmiş ve maddelere geçilmiş olduğundan komisyoneca maddelerin müzakere edilmesi icabederken Devlet Vekilinin izahı hem güç, hem de kolay olan müdahalesiyle müzakere iade edilmiş ve tekrar Hükümetin dinlenmesi için teklif su komisyona verilmişti.

Yukarda da arzyletiğim veçhile esasen Hükümetle tam mutabakat halinde su komisyon raporu ve metni hazırlanmış olduğundan, Hükümetin dermeçyan edeceği başkaca bir mütalâası olamazdı ve olmadı da, su komisyonda teklif 7 ay yirmi beş gün bekledi.

Talebim üzerine 23 . I . 1953 tarihinde komisyon teklifimi ruznameye adı. Sivas Mebusu Ereument Damalı'nın başkanlığında İstanbul Mebusu Celâl Türkgeldi, Bursa Mebusu Necdet Yılmaz, Zonguldak Mebusu Avni Yurdabayrak, Sinob Mebusu Muhtar Acar'dan müteşekkil ikinci bir su komisyon kuruldu. Bu komisyona İstanbul Mebusu Hamdi Başar'ın görüşlerini ihtiva eden teklifinin de tetkiki vazifesi verildi. Ereument Damalı'nın başkanlığındaki bu ikinci su komisyon İçişleri Vekâletinde toplandı. Toplantıda Muhterem İçişleri Vekili Etem Menderes, Mahallî İdareler Genel Müdürü ve memurları ile İstanbul Mebusu Hamdi Başar bulundular. Uzun müzakere ve münakaşadan Hamdi Başar'ın izahatından sonra, su komisyon Hamdi Başar'ın birleşik idare mahiyetindeki şehremaneti teklifini Teşkilâtı Esasiyeye muhalif olduğu kana-

atiyle reddederek, teklifim üzerine birinci su komisyonu tarafından Hükümetle mutabakat halinde tanzim edilen metnin kabul edilerek müzakereye esas olmak üzere İçişleri Komisyonuna tevdiine karar verdi.

11 . II . 1953 tarihinde İçişleri Komisyonu Su Komisyonu raporunun müzakeresine karar vererek müzakerelerin devamını başka bir güne bıraktı.

Komisyon 16 . II . 1953 tarihinde İçişleri Vekilinin de huzuriyle toplandı. Su Komisyonunun görüş ve mütalâasına uygun olarak İstanbul Mebusu Hamdi Başar'ın teklifi Teşkilâtı Esasiyeye aykırı olduğundan reddedildi. Komisyon bunun mütaakıp teklifim üzerine karara vararak Su Komisyoneca tanzim edilen metnin maddelerini müzakere eylemesi ve böylece 19 ay 16 gündür uzayıp giden ve sürüncemede kalan işin halledilmesi Tüzüğün 36 nci maddesi icabı iken böyle yapılmadı. Bu defa da Hükümetçe iki yıl evvel Meclise tevdi edilen Belediye Kanunu ile tevhid mevzuu ortaya atıldı.

Mevzu Belediye Kanunu ile ilgili değildir. Belediye Kanununun ne zaman ihzar edilip ne zaman kanuniyet kesbedeceği meçhuldür. Kaldı ki Belediye Kanunu kanuniyet iktisap eylese bile 1580 sayılı Belediye Kanunu ile 1930 yılından beri 23 yıl iç içe çalışan iki mahallî idarenin bir intikal idaresiyle müstakil muhtar yeni rejime intibaka hazırlanması ihtiyaç ve zarureti vardır. Esasen bütün müzakerelerde bu intikal idaresi zarureti göz önünde tutularak Su Komisyoneca metin Hükümetle mutabakat halinde ihzar edilmiştir.

Hal böyle iken, İçtüzüğün 36 nci maddesine aykırı olarak, tevhit teklifinin oya konulamıyacağını böyle bir hareketin tüzüğe muhalif olduğunu muhterem komisyoneca teklifim müzakere edilerek bir karara bağlanmasının zaruri olduğunu komisyon başkanlığına arz ve beyan eylemişsem de Su Komisyonu raporu dahi okunmadan oylama yapılmış tüzüğe aykırı olarak münasebeti ve ilgisi bulunmayan Belediye Kanun lâyhisiyle tevhidine karar verilmiştir.

Komisyonlarda, iktidarda, muhalefette, Mecliste velhâsıl mevzuun konuşulduğu her yerde Hükümet prensip mutabakatını her zaman beyan eylemiş olmasına ve Su Komisyonunca metnin Hükümetle mutabakat halinde hazırlanmış

bulunmasına rağmen buraya kadar arzylemiş olduğum safahat hayret verici, hüznün verici ve üzücüdür.

Teklifim üzerine Hükümetle tam mutabakat halinde tanzim edilen İstanbul Vilâyetiyle Belediyesinin ayrılmasına dair olan metnin İktüzü-ğün 36 ncı maddesine göre Meclis gündemine alınmasına ve böylece Teşkilâtı Esasiye Kanununa aykırı olan bu hale son verilmesine yüksek müsaadelerinizi arz ve rica ederim.

24 Mart 1953
Trabzon Mebusu
Hamdi Orhon

REİS — Rükneddin Nasuhioğlu. (Takrir sahibi izahat versin sesleri)

Hamdi Orhon.

HAMDİ ORHON (Trabzon) — Aziz arkadaşlar, uzun yazılı mâruzatla Yüksek Meclisi yormuşsam özür dilerim. Hâdiseyi kısaca izah etmekte zaruret olduğu kanaatindeyim.

Hâdisenin iki cephesi vardır: Birisi, mahallî idare bakımından bir rejim dâvası, ikincisi de, usul meselesidir.

Hâdisi şudur: İstanbul Belediyesi ile Vilâyetinin birbirinden ayrılarak İstanbul Belediyesinin muhtar ve müstakil hüviyetini kendisine iade etmek.

Arkadaşlar, 1946 dan 1948 e kadar Türkiye'nin muhtelif yerlerinde belediye başkanlıkları vali ve kaymakamlar uhdesinde bulunan belediyelerimiz vardı. Bunlar o zaman kaldırıldı. Hattâ Ankara da bunlardan biri idi, o da biliyorsunuz, valiliğin emrinden alınmak suretiyle halledildi.

Son olarak, bütün münevverlerin toplu bulunduğu muazzam İstanbul Şehrinin Belediyesi kalmıştır. O zaman muhalefette bulunan muhterem arkadaşlarımızın haklı şikâyetleri, haklı arzuları, burada da arzettiğim gibi, Muhterem Celâl Bayar ve arkadaşları tarafından 1949 yılında bir önerge ile Meclise intikal ettirildi. O zaman Meclisten bu kanunun ne zaman getirileceği ve gecikme sebeplerini sormuşlardı. O zamanın Dahiliye Vekili kanunun bir ay içinde, en çok Ocak ayı içinde B. M. Meclisine getirileceğini vadederek kürsüden indi. Hakikaten Ocak ayında tasarı Meclise geldi, İçişleri Komisyonuna havale edildi, orada uzun münakaşalardan sonra kabul edildi ve ruznameye alınmak üzere

iken 1950 de tecdidi intihaba kadar verilmesi üzerine bu kanun kadük oldu.

Bendeniz müşterek arzumuzun, müşterek gayretlerimizin bir neticeye intikal ettirilmesi için, o sırada encümünde bulunan ve işin safahatını bilen bir arkadaşımız olarak bir kanun teklifinde bulundum. Kanun teklifim tam yirmi aylıktır. Teklifim İçişleri Komisonuna tevdi edildi, İçişleri Komisyonunda iyi bir anlayış havası içinde müzakere edilirken arkadaşlarımızın arzusu üzerine - ki, yerinde idi - bir su komisyona verilmesi kararlaştı. Ercüment Damalı arkadaşımızın başkanlığında bulunan bu komisyona İstanbul'u ilgilendirmesi bakımından İstanbul milletvekillerinden Celâl Türkgeldi ilâve edildi. Bakanlıkta toplandık, Vekil Sayın Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu, müsteşarı ve teknisiyenleriyle bizât bulundu. 15 gün müzakere devam etti. Hükümet olarak Sayın Karaosmanoğlu üç noktanın tasarıda yer alması arzusunun izhar etti. Bu arzuları yerinde görüldü. Su Komisyondan ayrı küçük bir komisyon kuruldu ve şu esaslar tesbit edildi; Hükümet şunu istiyordu:

1. Seçimleri normal zamanında yapalım... Buna şahsan iştirak ettim.

2. Bir intikal idaresine ihtiyaç vardı. Çünkü 1930 dan içinde bulunduğumuz yıla kadar aşağı yukarı yirmi küsur yıl içiçe çalışmış iki idarenin mamelekini olsun, memurlarını olsun birbirinden ayırmak bir meseledir. Binaenaleyh bir intikal devresi zarfında bu ayırma muamelesi yapılacaktır. Ve bu suretle belediyenin kanun bünyesi içerisinde normal zamanda ve normal seçimlerle bu yeni şekle intibak etmesi zaruri idi. Tabii o zaman 1952 yılında idik, şimdi 1953 yılında bulunuyoruz. 1953 yılında bulunduğumuz halde belediye fiilen vilâyetten henüz ayrılmış değildir. Yalnız seçime giderken intikal mahiyetinde gidilecek, yine İstanbul valisi bulunan zat bu intikal işine riyaset edecek ve 1954 te seçim normal olarak yapılacak ve belediye reisi seçilecek ve seçimle bu normal zamanda idare intikal etmiş olacak.

Hükümetin bir üçüncü veya dördüncü talebi de her iki teşkilât memurları durumuna bir hal garesi bulmak idi. Bu prensipleri nazarı dikkate alarak Su komisyon bir metin hazırladı. Metin uzundur, sizleri yormak istemem, fakat metnin muhteviyatı, demin arzettiğim gibi, prensipleri ihtiva etmektedir. Hazırlandı, Dahiliye

Encümenine geldi. Dahiliye Encümeninde uzun müddet haklı olarak, enine boyuna konuşuldu, O arada kifayeti müzakere takriri ile maddelere geçilmesi yolunda karar verildi ve başka bir güne bırakıldı. Bu arada Muhterem Hamdi Başar arkadaşımız arzuhal mahiyetinde bir müracaatta bulundu ve şehremaneti mahiyetinde birleşik bir idare istiyen bir teklif yaptı. Komisyon reisi o zaman Faik Beyefendi idi. Arkadaşlar dediler ki, «Bundan da istifade etmek mümkündür, onu da tabi ve tevzi edelim» O da dosyalar da vardır, tevzi edildi. Komisyon toplandı; o arada muhterem vekil istifa suretiyle ayrılmıştı. Samet Beyefendi Hükümet adına geldiler, izahat verdiler. Hamdi Başar noktai nazarını müdafaa etti. Nédense, ne hava estî, ne oldu ise, bir daha bunun bir Su komisyon yoluyla tetkiki arzusu izah edildi ve yine Su komisyona tevdi edildi.

Zarar yok, belki daha iyi bir şey olur, çünkü sabırla bu işler halledilir dedim. Yedi buçuk ay bekledik. Esasen Hükümet adına başka türlü her hangi bir hazırlık da yoktu.

Yaz tatilinden sonra toplandık. Muhterem komisyondan bu kanunu müzakereye almasını rica ettim. Muhterem komisyon müzakereye aldı. Tabii Hükümetçe her hangi bir tasarı getirilmiş değildi.

Komisyon bu işi yine enine boyuna konuşurken Hamdi Başar bu sefer birleşik şehremaneti mahiyetindeki tezini maddeler halinde getirdi. Güzel, o da verildi.

Hamdi Başar'ın, bir de Hamdi Orhon'un tasarıları. Bir Su komisyon kuralım, bunları tetkik etsin dediler. Beş kişilik bir Su komisyon kuruldu. Dahiliyede, muhterem Etem Menderes'in de iştirakiyle teknisiyenler de bulunarak müzakere edildi. Nihayet şu karara varıldı: (Birleşik idarenin devamı mahiyetinde olduğu için Hamdi Başar arkadaşımızın tezi Anayasa muhaliftir. Binaenaleyh reddine... Hamdi Orhon arkadaşımızın vaktiyle su komisyonu tarafından enine boyuna tetkik mahsulü olarak hazırlanan metnin müzakereye esas olarak kabulü ile encümene arzına.)

Ercümene geldi, herkes noktai nazarını açıkladı, Etem beyefendi de vardılar. Fikirlerini arzettikten sonra haklı olarak encümen şu karara vardı: (Hamdi Başar arkadaşın tek-

lifi Anayasa'ya aykırıdır. Reddi ile Hamdi Orhon'un teklifi üzerine konuşulmasına karar verildi.) Fakat başka bir şey çıktı 2 sene evvel (Belediye Kanunu teklif edilmiş, bu da Belediye Kanunu ile tevhit edilmektedir.) Denildi bunun üzerinde münakaşalar yaptık, «Bu iş ayırır. Belediye Kanunu ne zaman kanuniyet kesbedecektir? Belediye Kanunu ne zaman mer'i olacaktır. Belediye Kanununun bu işle alâkası yoktur. Belediye Kanununa göre İstanbul'un bir intikal idaresine ihtiyacı vardır.» dedik. Sonra bütün müzakerelerimiz boyunca bu mesele kabul edilmiş ve nihayet maddelere geçilmesi safhasında iken vâkı müdahalelerle şuraya buraya gitmekle vakit kaybedilmiştir.

Usul meselesine gelince; Tüzüğün 36 ncı maddesi buna müsait değildir. Lûtfedin bunu oya koymayınız diye Komisyon Reisi arkadaşımızı ikaz etti isem de malesef muvaffak olamadım. Yani gayrimuayyen bir zamana talikına karar verildi.

HAMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — O tasarı geldi mi, Hamdi bey?

HAMDİ ORHON (Devamla) — Bu iş böyle kaldı. Böyle kalınca Yüksek Meclisin huzurunu, daha fazla rahatsız etmemek için dâvâmızı, ana rejim dâvasının usul bakımından müdafaa edelim, dedim. Bu esas dâvayı kısaca Yüksek huzurunuzda izah etmiş bulunuyorum.

Gelelim usul meselesine; Bunun Büyük Meclisin teşriî fonksiyonuna taallûk ettiği cümlelerce malûmdur, bu işten daha mühimdir. Aksi takdirde milletvekillerinin tasarrufları komisyonlar tarafından bağlanır ve çalışmaz hale geliriz. Tüzük buna çok ehemmiyet vermiştir. 36 ncı maddeye göre : «45 gün zarfında her milletvekilinin, mebusun teklifini komisyonca tarafından enine boyuna konuşularak müspet veya menfi bir karara bağlanmak zorundadır.» 36 ncı maddenin (21) ncı notunda : (Bir komisyon, kendisine havale edilen bir işi kabul veya ret şeklinde kesin olarak sonuçlandırmak durumundadır) denilmektedir ve tatbikatta da bu cari olmak lâzımdır.

45 gün zarfında ister Hükümet tasarısı, ister mebus teklifi olsun, komisyon noktai nazarını müspet veya menfi kesin olarak beyan etmek zorundadır. Arkadaşlar bu o kadar mühim bir hükümdür ki, Büyük Millet Meclisinin teşriî fonksiyonuna taallûk eder. Bu kadar mü-

him bir hâdise karşısında ben bu hâdiseyi, teşriî vazifemiz bakımından daha önemli görmekteyim. Meseleyi Yüksek Meclisin huzuruna bir hizmet telâkki ederek getirdim ve noktai nazarımlı arz etmiş bulunuyorum. Kabul buyrulur da bu Ruznameye alınırsa tabîi ondan sonra tüzük hükümlerine göre gereği ifa edilir.

RÜKNEDDİN NASUHİOĞLU (Edirne) — Efendim; Hamdi Orhon arkadaşımızın, burada bu meselenin geç kaldığını ileri sürerek, Yüksek Meclisi hakem göstermeleri kendilerinin haklarıdır ve pek tabiidir.

Fakat durum şudur; bendeniz, encümenin noktai nazarımlı müdafaa etmekten ziyade durumunu burada olduğu gibi arzedeceğim, karar Yüksek Meclisidir.

İstanbul Belediyesiyle, İstanbul Vilâyetinin birbirinden ayrılması mevzuu, hakikaten geçen iktidar zamanından beri bahis konusudur. Hamdi Orhon arkadaşımız bir teklifi kanuni yapmışlar, bu teklifi kanuni bendenizden evvel, encümence görüşülmüş ve bir su komisyona havale edilmiş. Sabık Dahiliye Vekili zamanında birçok safahat geçirmiş, şöyle olmuş, böyle olmuş... Yalnız bendeniz komisyon reisliğini deruhde ettiğim vakit şu durumla karşılaşmıştım : Karşımızda iki kanun lâyihası vardı; biri Hamdi Orhon'un teklifi üzerine Su Komisyonunun vâsıl olduğu şekil; bir de Hamdi Başar'ın vermiş olduğu teklifi kanuni. Komisyon böyle iki kanun lâyihası karşısında karar verecek vaziyette değildi. Uzun boylu müzakereden sonra, şimdi arkadaşımızın haklı olarak kabul ettiği gibi, bu iki kanun teklifini Su Komisyona havale etti. Bir defa daha görüşülsün bir tek lâyiha halinde gelsin dendi. Hakikaten birkaç gün sonra Su Komisyondan gelen tarz şu idi; Hamdi Başar'ın teklifini Teşkilât Esasiye Kanununa uygun görmiyerek reddini teklif ediyordu. Komisyon Hamdi Başar'ın teklifi kanunisini ekseriyetle reddediyor. Bu arada bir arkadaşımız, Zihni Ural şu teklifte bulundu, dedi ki; «elimizdeki, Hükümet tarafından gönderilmiş, bütün Türkiye belediyelerine taallük eden bir kanundur. Esasen aynı kanunda İstanbul Belediyesi bir faslı mahsus teşkil eder; - yanılmıyorsam, 8 ne fasıldır - bu fasla birleştirilince mesele esastan halledilmiş olur.»

Hamdi Orhon arkadaşımız bu itibarla, «bu

kanun Su Komisyondan gelince bu umumi kanunla birleştirilsin, onun hükümleri dâhilinde yer alsın, icabederse intikal maddeleri koyalım, mesele halledilsin» diye teklifte bulundu. Ben arkadaşımıza bu teklifinde ısrar edip etmediğini sordum. İsrar ediyorum dediler. Onun üzerine teklifini oya koydum. Bunun reye konmayacağına dair bir hüküm mevcut değildir, teamülen bu gibi teklifler reye konulmaktadır. Teklifi reye koydum ve ekseriyetle kabul edilmiş bulunuyor. Binaenaleyh bu şekilde Su Komisyonda bulunan Belediyeler Kanunu da bu tadile göre ele alınarak bugünlerde son şeklini alacak ve Yüksek Heyetinize arz olunacaktır.

Şimdi bu mesele üzerinde heyecanlanmak, sinirlenmek veya burada konuşulduğu gibi «şuradan buradan esen politik rüzgârlarla İstanbul Belediyesi ayrılmasın mı?» falan diye ifade etmekte mâna yoktur. Yüksek Heyetiniz her şeye kaadirdir, münferiden bir kanun da getirebilir, derdesti müzakere olan Belediyeler Kanunu içinde de mütalâa edebilir.

Yalnız şunu da söyleyeyim, böyle bir kanun encümenden çıkmadan gelecek olursa acele müzakere neticesinde vaziyet nasıl olur? Bunun da takdiri Heyeti Aliyenize aittir.

REİS — Muhtar Acar.

MUHTAR ACAR (Sinob) — Muhterem arkadaşlar, Trabzon Mebusu Hamdi Orhon arkadaşım, İstanbul Belediyesinin vilâyetten ayrılarak süratle muhtar bir varlığa kavuşturulması için sarfedilen müşterek gayretleri ve bu meyanda kendi teklifini ve teklifinin geçirdiği safhaları izah buyurdular.

Mâlûmu âlileridir ki, İstanbul Belediyesi vilâyet ile 23 sene evvel, 1930 yılında çıkan 1580 sayılı Kanunun 8 ne faslı hükümleri gereğince birleştirilmiştir. Kanunun Hükümetçe hazırlanan projesinde ve projenin Danıştay'da tetkiki sırasında böyle bir birleştirme düşünülmemiştir. Ondan sonra da İçişleri Komisyonunda ve geçici komisyonunda proje tetkik edilerek İçişleri Vekilinin izahları üzerine bu fasıl ilâve edilmiştir. İçişleri Komisyonu (Bakanın idari, mahalli ve mali zaruret göstermesi) Geçici komisyon ise (Bakan tarafından izah olunan siyasi, idari ve iktisadi sebepler dolayısıyla İstanbul Vilâyeti ile Belediyesinin birleştirilmesini muvafık görülmüştür.) tâbirlerini kullanmışlardır. Proje umumi

olarak müzakere edilirken kimsenin itirazına uğramaması üzerine bu, olduğu gibi kabul edilmiştir.

REFET AKSOY (Ordu) — Siz kanunu müdafaa ediyorsunuz, takrir üzerinde konuşmanız lâzımdır.

MUHTAR ACAR (Devamla) — Takriri müdafaa ediyorum, kanunu müdafaa etmiyorum, müsaade buyurun.

HAMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Ruznameye alınmasına karar verelim, ondan sonra bunları söylersiniz. Şimdiki mesele, ruznameye alınıp alınmaması işidir.

MUHTAR ACAR (Devamla) — İşin esasına girmiyorum efendim, esbabı mucibesini izah ediyorum, biraz müsaade buyurun efendim. (Devam sesleri). İstanbul Vilâyeti ile belediyesinin bir elden sevk ve idaresi ve resmî otoritelerin bir elde toplanması gibi belediye hizmetlerinde aksaklık tevhit edecek mahzurların hiç birisi nazara alınmadan bu kanun çıkarılmış, muhtar bir belediye-nin bütçesini hazırlamak... (Esasa geçiyorsunuz sesleri, gürültüler). Süratle tatbikına geçilmesi, mühendis, mimar gibi kendi hizmet elemanlarını kendisinin seçip tayin etmesi hususları düşünülmemiştir.

REİS — Muhtar Bey, burada görüşülen önerge teklifi kanununun Heyeti Umumiyyeye gelip gelmemesinin kabulü hakkındadır, müdafaa edilecek prensip budur, sizin konuşmalarınız ise esas kanuna aittir, ne usul, ne de İçtüzük muvacehesinde buna imkân yoktur. Zatî âliniz İstanbul Belediyesinin vilâyetten ayrılması hususunu izah ediyorsunuz.

MUHTAR ACAR (Devamla) — Ben de görüşülen önergenin Heyeti Umumiyyeye gelmesinin ve ruznameye alınmasının mucip sebebi olarak bu izahatı veriyorum. Buna imkân verilmediğine göre ben de konuşmaya devam etmiyorum.

HAMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Hamdi Orhon arkadaşımı tebrik ederim. Vazifei teşriyesini hassasiyetle ifa eden bu adamı, huzurunuzda hürmetle selâmlarım. Hepimiz böyle olalım, hepimiz takrirlerimizin peşinden böyle koşalım ve enerjimizi, canlandıralım. Burada kendisini tebrik etmekle en büyük zevki duyuyorum. Zaman zaman hatalar yapan bir mebus olduğumu da bu vesile ile hatırlamış buluyorum. Her hangi bir iyilik karşısında yal-

nız memleketin objektif ve gayrişahsi bir şekilde hizmetine koşanları hürmetle anmak ah-lâki boreumuz, teşriî vazifemizdir.

Şimdi; İstanbul kendi benliğini kazansın, kendi muhtarlığını elde etsin diyen bir ses var, ben böyle bir sual açılır mı diye kendi kendime düşünüyorum ve azap duyuyorum. Benim Haymanam, başkasının Darendesi şahsiyeti mânevîyesini kazanmış olsun da, İstanbul 24 seneden beri bundan mahrum kalsın, olur mu bu iş?

Dahiliye Encümeni: «Acele etme, daha bir müddet İstanbul velâyet altında kalsın, ne olur?» diyor. Yani acele etmiyelim, su komisyonundan bu komisyona, bu komisyondan o komisyona gitsin, zaten Belediye kanunu tasarısı da geldi, binaenaleyh bu teklifi birlikte müzakere edelim, diyor. Hayır efendim, biz burada hakka vusul için elimize verilmiş, hattâ Anayasadan evvel üzerinde durmamız, düşünmemiz lâzımgelen, bir nizamnamei dahilî karşındayız. Bu nizamname çalışma hayatımızı ve çalışma usulümüzü tanzim etmektir. Bu nizamname, kırk beş gün içinde bir teklif veya lâihyanın ya kabul veya ret şeklinde bir karara bağlanmasını emrediyor, bağlanmazsa söz bu Heyetindir. Ruznamesine alır, teklif veya lâihayı kabul veya reddeder.

Bir lâihayı talik, imhale hiçbir encümenin salâhiyeti yoktur. Bizim Tüzük ve Anayasamızda «tevhit», «talik» diye bir terim mevcut değildir. Aynı mahiyette oldukları halde Dahiliye Encümeni niçin Köy Kanunu tadilatını birleştirmemiştir? Niçin ayrı ayrı kanunlar halinde huzurunuzda getirilmiştir? Komisyon vazifesini gayet iyi yapmıştır, yani her gelen kanun teklifini kabul etmiş, icabi veya selbî şekilde kararını vermiştir. Neden o kanunları tevhit yoluna gitmemiştir? Bu kadar elzem, bu kadar ehem bir kanun için talik veya tahvil yoluna gitmemiştir? Esasen bu yola girmeye hakkı da yoktur. Çünkü Nizamname kendisini bağlamıştır. Bu bağlılık karşısında «ben birleştiririm» diyemez. O, hepimizin yetiştiğimiz beldeyi tayyibenin, o güzel ve bibedel İstanbul'un hâlâ velâyet altında kalmasının hıyanetinde mustaribiz. İstanbul'un bugünkü vaziyetinin hilâfına mütalâa dermeyan eden olduğu takdirde onunla derinden derine tartışacağız. Teklif çok isabetlidir ve çok hakkaniyetli bir tekliftir. Bu teklifi kabulde acele şarttır. Bu

itibarla ben de Hamdi Beyin teklifine iltihak ederek hemen ruznameye alınıp müzakere edilmesini rica ederim. Çünkü bize kanunların ne vakit geldiği ve encümenlerde ne kadar kaldığı, encümenlerin mesai cetvelinde gösterilmekte ve en mühim kanunların dahi tetkiklerinin geriye bırakıldığı görülmektedir.

İstanbul Belediyesinin muhtariyeti dâvası da bunlardan birisidir.

İÇİŞLERİ K. REİSİ RÜKNEDDİN NASUHİOĞLU (Edirne) — Gerek Mamdi Orhon, gerek Hâmid arkadaşımız tavik ve talik gibi kelimelerle İçişleri Encümenini tesir altında göstermiş bulundular. Bunu ret için söz aldım. Maksat, doğrudan doğruya memleketin en mühim bir kısmının tarzı idaresini en iyi bir şekilde bağlamaktır, his meselesi değildir, hakikat meselesidir. İçişleri Komisyonu, şu veya bu tesir altında, bir mevzuu isteyerek talik ve tavik etmez.

Diğer taraftan komisyon boş durmamıştır, aynı mevzuu su komisyonlarında işletmek suretiyle intaca çalışmıştır. Meseleyi tamamen hissiyat harici, objektif olarak ele almak lâzımdır.

Encümenimiz arkadaşımızın teklifini, reye koymak suretiyle, Ana Belediye Kanunu ile birleştirdi. Şimdi ayrı bir kanun halinde gelmesi yahut esas kanunla beraber gelmesi meselesi Yüksek Meclise aittir. Yalnız kanunun doğrudan doğruya burada müzakerenin bizi bir neticeye vardıracağı kestirilemez, her halde encümeniden geçmesi lâzımdır.

HÂMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Reis Bey, bir sual soracağım: Nizamnamenin hükmü sarihine rağmen kıymetli arkadaşımız, sabik Adliye Vekilimiz, değerli hukukçumuz, bunun tekrar encümene havalesini isterken memsek olarak ne gösteriyorlar? Burada bürhansız beyan verilemez, mesnetsiz söz söylenemez («Mahkeme mi burası» sesleri, gürültüler).

RÜKNEDDİN NASUHİOĞLU (Devamla) — Nizamnamede hükmü sarih yoktur. (Var sesleri) Reye konmaz denmiyor.

ABDÜRRAHMAN MELEK (Hatay) — Bir sual soracağım.

REİS — Görüşmelerin hitamında sualleri tevcih etmenize imkân vereceğim.

Zihni Ural, buyurun.

ZİHNİ URAL (Çoruh) — Efendim, konuşmalarda benim de ismim geçtiği için birkaç da-

kika huzurunuzu işgal mecburiyetinde kaldım.

Hamdi Orhon arkadaşımız, bilmiyorum ne sebepten ise, hemen iki seneden beri İstanbul Hususi İdaresiyle Belediyesinin yirmi seneden beri müşterek olarak devam etmiş olan bugünkü halinin tasfiyesi ile belediyenin ve hususi idarenin ayrılması yolunda mütemedi bir gayret sarfetmektedir, bunda haklıdır.

HAMDİ ORHON (Trabzon) — Tabii haklıyındır.

ZİHNİ URAL (Devamla) — Buna hiçbir diyecek tarafımız yoktur. Arkadaşımız tekliflerini yüksek Meclise arzetmişler, usulüne göre İçişleri Komisyonuna havale edilmiş ve orada birkaç celse devam eden görüşme neticesinde yine İçişleri Komisyonundan teşekkül etmiş tâli komisyona havale edilmiş, Tâli Komisyondan tekrar İçişleri Komisyonuna gelmiş ve Komisyonumuzun müzakere mevzuu olmuştur. Bu esnada Hükümet tarafından yeni bir Belediye Kanunu tasarısı yüksek Meclise sevk edilmiştir.

Arkadaşlar; bu vaziyet karşısında İstanbul'un bugünkü birleşik idaresi, biliyorsunuz ki, Belediye Kanunu ile 8 nci fasıl olarak ayrı hükümlerle birleştirilmiş bir vaziyettedir.

MUHTAR ACAR (Sinob) — Esasa giriyor.

ZİHNİ URAL (Devamla) — Şimdi bu arkadaşımızın teklif ettiği bu birkaç maddelik tasarısı ile 8 nci fasılın, topyekûn kaldırılıp atılmasının ne dereceye kadar muvafık bir iş olacağını takdir buyurursunuz. Belediye Kanunu 23 sene evvel hazırlanırken o devrin iktidarı lüzum görmüş ve bu şekli kabul etmiştir.

MUHTAR ACAR (Sinob) — Esasa giriyor.

ZİHNİ URAL (Devamla) — Ben size müdahale etmedim, gelir siz de konuşursunuz.

MUHTAR ACAR (Sinob) — Beni konuşturmadılar. (Gürültüler)

ZİHNİ URAL (Devamla) — Belediye kanunu tasarısı Hükümet tarafından Meclise sevk edilmiş ve bu tasarının müzakeresine de encümenimizce de devam edilmekte olduğuna göre İstanbul'un bugünkü vaziyeti yeni tasarısı ile muhafaza edilecek veya topyekûn, diğer vilâyetlerimizde olduğu gibi, bedeliye ile vilâyet birbirinden ayrılacaktır. Bu, yeni belediye tasarısında görüşülecek bir mevzudur.

Şimdi eğer, Hamdi Orhon arkadaşımızın getirdiği bu iki maddelik teklif, yeni beledi-

ye tasarısının müzakeresi sırasında ayrı bir mevzu olarak, müzakere edilip bir karara varıldığı takdirde, yarın ana Belediye Kanunu müzakere edilirken İstanbul'un vaziyeti için acaba yüksek Heyetiniz ve komisyon ne düşüncedir? (Sağdan, «hiçbir şey» sesleri)

Şimdi bu vaziyet dâhilinde şahsan diyorum ki, bunun isticial edilecek bir tarafı yoktur. Bir kere, bu Anayasaya muhalif mi, değil mi? (Gürültüler) Bunların ayrı ayrı mesele olarak mütalâa edilmesi lâzımdır. Ortada bir kanun mevcut olduğuna ve esasen İstanbul Belediyesi de buna mutabık bulunduğuna göre bunu o ana kanunla birleştirelim, bilâhara mütalâa edelim dedik ve bu teklif iki kişilik ekseriyetle gayet tabii olarak kabul edildi.

Şimdi arkadaşlar diyorlar ki; «İçtüzüğün 36 ncı maddesi vardır, 45 gün içinde buna karar verilmesi lâzımgelir». Arkadaşlar ana tasarı ile birleştirilmesine karar verilmiştir. («Böyle bir şey yok» sesleri) Eğér buna karar verilmemiş olsaydı arkadaşlarımızın hakkı olabilirdi. Tasarı, encümeneye geldikten sonra encümenin tasarrufu altındadır.

Şimdi, netice olarak arz edeyim, acele edip de İstanbul Hususi İdaresini belediyeden ayırmak hiçbir vakit doğru değildir, bunda herhangi bir fayda yoktur. (o başka sesleri). Bilâkis bu mevzu Belediye Kanunu çıkıncaya kadar birtakım aksaklıkları mucip olacaktır. Arkadaşımızın teklifleri yerinde değildir, reddini teklif ederim.

ERCÜMENT DAMALI (Sivas) — Muhterem arkadaşlar, Hamdi Bey arkadaşımız Anayasanın verdiği hakkı istimal ederek bir teklifi kanunide bulunmuştur. Teklifleri İçişleri Komisyonuna verilmiş, fakat komisyonunda, İçtüzüğün sarıh hükmüne rağmen, 45 günden fazla kalmıştır. Hamdi Bey arkadaşımız yine hakkı kanunisini istimal ederek teklifi bu defa huzuruza getirmiştir. Mevzu, teklif ruznameye alınmış mı, alınmasını mı mevzuudur.

İçtüzük, (45 günde intaç edilir) hükmünü va'zettiğine göre prensip itibariyle haşiv ve lâğivla iştilal edilmemesi tabii bulunduğuna göre Hamdi Beyin teklifi üzerinde durmak, müspet veya menfi bir karara varmak elbette yerinde olacaktır.

Bendeniz mâruzatımı, İçtüzüğün bu mevzuda neçin ihlâl edilmiş bir vaziyet ihdas edildiği üze-

rine hasredeceğim. Malûmu ihsanınız şu anda İçişleri Komisyonunda memleketin mukaddera-tını ilgilendiren ana birkaç kanun vardır ki, komisyonu mahmul bir hale getirmiştir. Çalışmaları haftanın beş gününü doldurmaktadır. Bu hal, içine girdiğimiz hayatın tabii icabatıdır. Diğer komisyonlar da aynı şekilde mahmuldür.

Muhterem arkadaşlar, İçtüzüğün hazırlandığı ve 45 günlük müddetin muvafık görüldüğü hal ve şartların bugün içinde bulunduğumuz hal ve şartlarla aynıyetini kabul etmemize imkân yoktur. Ama bu kayıt ihlâl mi edilsin? Hayır arkadaşlar, ihlâl edilmesin, Ama zaruretler bazanı haramı mübah kılıyor. Bu mütalâa muvacehesinde itiraf etmek lâzımdır ki, Hamdi Orhon arkadaşımızın 45 gün biter bitmez huzuruza gelmemiş olmakla bizzat müsamaha arzusu izhar etmiş bulunmaktadır. Ve hakikaten müsamaha yerinde olmuştur. Ama teklif üzerindeki son müzakere kendilerine, artık komisyonunda fazla sürüncemede kalıyor, bu itibarla Meclise getirmek hakkını istimal edeyim kanaatini vermiştir ve bu itibarla harekete geçmiştir.

Arkadaşlar; ben deniz de belediye kanunu ve her iki Hamdi Beyin, birisi İstanbul birleşik idaresinin ayrılması, birisi başka bir mahiyette devamı hakkındaki teklifleri üzerine teşekkül eden su komisyonunda çalışmış bir arkadaşınızım. Bu itibarla gecikme sebeplerinin zaruretlere istinat ettiğini arzetmek isterim. Mevzuun ehemmiyeti, gerek komisyonunda, gerek Su Komisyonunda nihayet çalışma imkânlarıyla müstreekl mütalâa edilmiştir. Şahsan bir gecikme, hele şu veya bu mü-lâhaza ile bir gecikme var mıdır, yok mudur su-alini kendime tevcih ettiğim zaman, kemali cesaretle arz edeyim ki buna viedanen verdiğim cevap «hayır» olmuş ve şahsi kanaatim işlerin normal şekilde yürümekte olduğu suretinde tecelli etmiştir.

Senelerden beri hususiyetine binaen, hattâ Anayasa'ya aykırı olarak, en güzide bir beldemizin idaresinin ayrılmaması zannediyorum ki, teklifler üzerindeki müzakere şekil ve şartları da bize açıkça ifade eder ki, asla doğru olmamıştır. Muhterem üstadımızın hassasiyetle beyanda buldukları gibi, İstanbul idaresinin muhtariyetine kavuşmaması gibi bir fikir asla kendisini göstermemektedir. Hattâ o kadar ki arkadaşlar, Hamdi Başar arkadaşımızın, birleşik idarenin başka bir çeşitle fakat devamı mahiyetinde olan

teklifi bugün Anayasaya muhalefeti noktasından reddedilmiştir. Bu itibarla işin esas cephesinde Hamdi Orhon arkadaşımız da neye istinat ettiğini bilmekteyim; konuşmalarından öyle hissettim ki iş uzatılmak isteniyor endişesi içindedirler. Böyle bir şey yoktur arkadaşlar. Samimiyetle arz ediyorum ki; arkadaşımızı hâdiselerin tahakkuk tarzı huzurunuzla getirmeye sevk etmiştir. Fakat bu tarzı tahakkuk normal devam etmiştir. Öyle bir haldeyiz ki İktüzüğün hükümlerine motamo riayet etmek imkânı maddisinden çok defa komisyonlarımız mahrum kalıyor. Yalnız mevzuubahis olan kanun bu kanun değildir. İstirham ediyorum; hangi teklif veya tasarı hangi komisyonda 45 gün içinde velev mahiyeten en ehemmiyetsizi en kısa zamanda çıkabilecek mevzuu ihtiya edeni dahi 45 gün içerisinde çıkabiliyor? Binaenaleyh İktüzüğü bu bakımdan behemahal tatbik edilecektir şeklinde mütalâa etmek, tolerans bırakmamak, zannediyorum ki, biraz realitelere mugayir hareket olacaktır. Hattâ içinde bulunduğumuz zaruretle İktüzüğün belki 45 günlük müddetinin şu kadara çıkarılması için bir değiştirme teklifi getirilecektir. Bunların hepsi birer zaman meseledir.

Durum şudur, Belediye Kanununu Su Komisyonu Belediye Kanununun incelenmesini bitirmiştir. Şu anda son revizyonu yapılacaktır. Ondan sonra komisyona teslim edilecektir. Komisyon, son teklifi kanununun Belediye Kanunuyla birlikte mütalâası Umumi Heyetinizce kabul edildiği takdirde, komisyona bu şekilde direktif verilebilir. Bu hususta Yüksek Heyet bir noktai nazar izhar buyursun. Eğer bu teklifi kanunun Belediye Kanunu içerisinde mütalâası muvafık görülüyor, hususi bir kanun halinde ayrıca çıkarılması arzu buyuruluyorsa bu hususta da şunu arz edeyim ki, esas Belediye Kanunu mevzuu tamamiyle incelenmiş olgun bir vaziyete gelmiştir. Ama Su Komisyonu olarak, hakikaten böyle İstanbul Şehri gibi mühim bir mevzuda, medeni ihtiyaçların rüyetinde hakikaten bir değişiklik yapabilecek olan bir mevzudaki görüşlerinizi, bu husustaki temayüllerinizi bu vesile ile izhar ederekten, komisyonda tekrar bu teklifin kısa bir zaman içinde görüşülerek son şeklini aldıktan sonra huzurunuzla getirilmesini kanaat halinde izhar buyurmanızın, vâsıl olmak istediğimiz neticelere daha salim bir surette

elde etmek bakımından, çok yerinde olacağı kanaatindeyim muhterem arkadaşlar.

REİS — Önerge var, okuyoruz.

Yüksek Reisliğe

Vaziyet aydınlanmıştır, müzakere kâfidir, kifayetin reye konmasını rica ederim.

Konya

Himmet Ölçmen

REİS — Önerge alayhinde Cevat Ülkü.

CEVAT ÜLKÜ (Aydın) — Muhterem arkadaşlar, İstanbul Vilâyetinin belediyeden ayrılması mevzuu daha evvelki Belediyeciler İstişare Kongresinde de mevzuubahis olmuştu ve orada bu mevzuun bir kanun şeklinde getirileceği konuşulmuştur. Umumi mahiyette hazırlanan Belediyeler Kanunu ile Hamdi Orhon'un müstakillen sevkettiği teklifin mahiyetini iyice açıklamış olmama imkân verilmesi için, biraz evveliyatından bahsile ve tenevvür bakımından sizleri rahatsız etmek istiyorum. Bu itibarla yeterlik önergesinin kabul edilmemesini rica ediyorum.

REİS — Önerge müzakerenin kifayetine mütedairdir. Reye arz ediyorum. Kabul edenler lütfen işaret etsinler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir.

Sırasıyla söz isteyenleri çağıracağım.

Ahmet Kemal Varınca, buyurun.

AHMET KEMAL VARINCA (Gümüşane) — Muhterem arkadaşlar, ben daima kürsüye kendi meşguliyetim sahasına dâhil olan meseleler için gelirim. İstanbul Belediyesi meselesi de iştigal sahama dâhil ve A. B. C. silsilesine mütedair bir meseledir. Bendenize göre mahallî idarelerden köyler (A), belediyeler (B), vilâyet idareleri (C) olarak, sıralandırılmıştır. Binaenaleyh bu mesele A. B. C. ye dâhildir ve Türkiye'nin ıslahatı A dan Z ye kadar caridir.

FERİDUN FIKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Allah rahmet eylesin Refik Saydam'a.

AHMET KEMAL VARINCA (Devamla) — Şimdi yillanmış, hattâ kurtlanmış bir mesele elimize geçti; katiyen bırakmıyacağız. Daima söylüyorum, antidemokratik, ıslahata mütalâlik bir mesele, bu kürsüye, Heyeti Umumiyyeye, yüksek huzurunuzla geldi mi yakasına sarılacak ve onu burada halletmeden kapıdan dışarıya bırakmıyacağız. (Bravo sesleri). Bendenizin öteden beri Yüksek Mecliste takip ettiğim tarzı hareket bundan ibarettir.

Şimdi bendeniz diyorum ki; meseleyi ameli bir şekilde halledelim. Ne Hamdi Orhon'u tebriğe lüzum vardır, ne de İçişleri Komisyonunu tahtıya lüzum vardır. Mesele gelmiştir, biz meseleyi ele alalım, halledelim. Yani İstanbul'daki mahallî idareyi merkezî idare olan vilâyetten ayıralım. Bunu istiyorsak Nizamnameye, İçtüzüğe hâkimiz. Hamdi Orhon işi getirmiştir, kanunu kabul edelim, işi komisyondan komisyona, havaleden havaleye sevketmiyelim. Bunlara lüzum yoktur. İstanbul Vilâyetini Belediyeden ayırmak istiyorsak bunu yapalım. (İstiyoruz sesleri). İstiyoruz ve haklıyız. Haklı olduğumuzu ben esbabı mucibesıyla izaha hazırım. («Buna girme, istemez, gündeme alınışın kâfi» sesleri). Esasen izaha lüzum yoktur. Çünkü görünen köy kılavuz istemez. İstanbul'un bugünkü keşmekeş vaziyeti bu himayeden doğmuştur. Türkiye'nin en büyük şehri, tarihimize uzun seneler Payitaht olmuş bir şehir, valinin idaresi altında bulunuyor. Bu, mahallî idarelerin demokrasiye uygun olmıyan bir idaresi olması bakımından bir kara lekedir. Demokrasiyi biz A, B, C kanallarından yürütebiliriz. Yani demokrasi aşağıdan yukarıya doğru yürür, yukardan aşağıya demokrasi olmaz. Ne hak ve salâhiyetle İstanbul gibi bir şehri vesayet altında bulunduruyoruz? Yalnız bu esbabı mucibe bizim bu meseleyi derhal halletmemiz için kâfidir zannedirim.

REİS — Hikmet Fırat.

Teklifin gündeme alınıp alınmaması hususu dışında konuşmak için hatip arkadaşlarım ısrar etmesin, çok rica ederim. Hikmet Fırat.

HİKME T FIRAT (Malatya) — Efendim; bu memleketin çocuğu olarak belediye mevzuunda ne söylesek hepimizin hakkıdır, ama ne bileyim, gelirken arkadaşlar bana dediler ki, «Gündeme alınсын mı, alınmasın mı onu söyle!» Günün birinde Belediye Kanunu gündeme alınacak olursa o zaman nasıl konuşacağız hepiniz göreceksiniz.

Şimdi, bu kanunu, bu tasarıyı gündeme alalım mı, almalıyız mı? Evet; İçtüzük sarihtir, bir buçuk ay zarfında her hangi bir komisyon bir tasarı hakkında noktai nazarı beyan eder ve Kamutaya sevkeder. Başka bir komisyona gönderirse on gün zarfında intaç edilir. Bu hükümler sarihtir, bunu takyid edemeyiz. Ama

işin icabına göre teklif sahibi arkadaşımız yirmi ay müddetle beklemiş. Rükneddin Nasuhioğlu arkadaşımızın bir tâbiri çok hoşuma gitti, «Birçok kırk beş günler geçmiştir» dedi. Bunu onun içtihadı olarak kabul ediyorum, o da benim gibi düşünüyor ama ne yapsın komisyonun başkanıdır, müdafaa edecektir. Olamaz arkadaşlar, bu, müdafaa değildir. Bunu Yüksek Meclis lütfetsin, gündeme alsın. Niçin, diyorlar, arzedeceğim:

Bugün belediyelerde iki sistem idare vardır. Biri velâyet idaresi, biri de vesayet idaresi tam muhtar belediyeler yoktur, vardır dersek kendi kendimizi aldatırız, tatbikat meydandadır, bunu himmetinizle biz kurtaracağız. Tek velâyet idaresi İstanbul'dadır, günahdır.

Arkadaşlar, hepimiz ilmimizi, irfanımızı oradan aldık, hürmet edelim, oranın hakkını verelim. Bu velâyeti idare seçim bölgemde olsaydı burada kıyameti koparırdım. Hamdolsun bir dereceye kadar vesayet altındadır. Ondan kurtulmak için 8 senedir çırpınıyoruz, daha kurtulmadık. Fakat elde mevcut bir kanun var, gelmiş, komisyondadır. Vaktiyle de bu kanun gelmiş, fakat çıkarılmamış kadük olmuştu. Şimdi de korkuyorum, ürküyorum, 4 senenin 3 ü geçmiştir, yine kadük olabilir. Bizden sonra gelenler bunun üzerinde duracak, belki de feryat edeceklerdir.

İstanbul Belediyesi ve özel idaresinin ayrı bir hususiyeti vardır. Bunun için bu kanun kabul edilmesi ve bir intikal devresi geçirerek yeni gelecek belediye kanununa intibakının hazırlanması lâzımdır. Şimdiden bir idare, bir vesayet idaresi kurulması bilhassa bunun için lüzumludur. İnşallah umumi Belediyeler Kanunu gelecek o derdimiz halledilecektir. Fakat bu idarenin şimdiden kurulması, intikal devrini tamamlaması icabeder. Lütfedin, bu kabul edilsin, Umumi Heyette müzakeresi sırasında Umumi Heyetiniz lüzum görürse yine alâkah komisyonuna gönderir, o da gerekli tadilatı yapar. Bu hem tüzüğün icabı, hem maslahatın icabı, hem de İstanbul'un hakkıdır. Lütfedin, kerem edin, bunu böyle yapalım.

RÜKNEDDİN NASUHIOĞLU (Edirne) — Efendim, mevzuun bir aslı, bir şekli vardır. Ahmet Kemal Varınca arkadaşımız ayrılmasını istiyor musunuz diye esası burada reye arzeder

gibi bir şey yaptı. Mevzu bu kadar basit, bir anda kavranacak mahiyette değildir.

Bendeniz demin de arzettim, «komisyonun noktai nazarını müdafaa etmiyorum, durumu arz ediyorum» dedim. Tekrar ediyorum, bendenizce bu işte en doğru teklifi yapan Sayın Behzat arkadaşımız oldu. Yüksek Heyetiniz ya ayırır, lâyihaî münferide ister, komisyona gönderir, yahut umumi kanun meyanında mütalâa edilir. Fakat her halde su komisyonunun vermiş olduğu lâyihaın bir defa daha İçişleri Komisyonunda tetkik edilerek esas üzerinde daha müspet bir yola gidilmesinde bir zaruret vardır. Mesele budur.

İki sene, 45 gün meselesine gelince; 45 gün meselesini aynı maddede okuyacak olursanız, ikinci fıkra işi tavzih ediyor. 45 gün mutlak değildir. Yani (45 günde Meclise bildirilir) diyor. Encümen bu müddet içinde Meclise bildirmemiştir. Nitekim birçok kanun lâyihaları vardır, Meclise bildirilmemiştir. 45 günün mutlak olmadığını aynı madde tasrih etmektedir. Karar Meclisindir.

REİS — Pertev Arat.

PERTEV ARAT (İzmir) — Muhterem arkadaşlar, sözlerime başlarken hemen arz edeyim ki, komisyon başkanı ile görüşlerimiz birbirine uymamaktadır. İstanbul Belediyesinin Vilâyetten ayrılması lâzım mı, değil mi? Mevzuumuz bu olmadığı için bu hususta söz söyleyecek değilim. Mevzuu müzakere, Hamdi Orhon arkadaşımızın bu teklifinin gündeme alınması lâzım mı, değil mi meselesidir.

Arkadaşlar, İftüzüğün 36 ncı maddesi aynen şudur : «Otuz altıncı madde — Komisyonlara havale olunan bir tasarı veya teklifin, verildiği günden en geç kırk beş gün içinde Kamutaya gönderilmesi gerektir.

Komisyon bu süre içinde görüşmeyi sonuçlayamazsa, gerekçesini Kamutaya bildirir.»

Kararlar kısmında ise : «Bir komisyon kendisine havale edilen bir işi kabul veya ret şeklinde kesin olarak sonuçlamak durumundadır.» denilmektedir.

Yani bu nevi komisyona verilen bir iş mümkün olursa 45 gün zarfında görüşülecek, kabul veya ret şeklinde bir karara bağlanacaktır. Ama, zaruretlere işin 45 günde intacına imkân vermezse gerekçesi Kamutaya arz edilecektir.

Şimdi komisyonumuza gelen bu tasarrımın tümü üzerinde yapılan görüşmeler sonunda mevzuun esası kabul edilmiş ve işin arz ettiği ehemmiyet itibariyle maddelerin tesbiti için teklif su komisyonuna gönderilmiştir. Su komisyon tetkikat safhasını bitirmiş ve bir metinle huzurumuza gelmiştir. Fakat tam maddelerin görüşüleceği sırada bir arkadaşımız su komisyonunda müzakere edilmekte bulunan esas Belediyeler Kanununun muhtevasma bu maddeler alınsın teklifinde bulunmuştur. Sayın komisyon başkanı bu teklifi reye koymuş, ancak iki rey farkla bu teklif kabul edilmiştir.

Arkadaşlar, elimizdeki tüzüğün bizim çalışmalarımızın esası olacağına şüphemiz yoktur. Bir milletvekilinin teklifi kanaatime göre, (su komisyonunda bu hususta bir kanun görüşülmektedir) veyahut (Hükümet yakında bir kanun getirecektir) gibi mülâhazalarla tehir, tâlik edilmemek icabeder. Yapılan teklif şartlara, maslahata uymuyorsa ret, yok yerinde ise kabul edilmek icabeder. Bu itibarla esas kanunla birlikte müzakere edilmesi hususundaki teklifin reye konulmaması icap ederken konulmuştur. Hamdi Orhon arkadaşımız, haklı bir hassasiyet göstererek, mevzuu Meclise getirmiştir. Ercüment Damalı arkadaşımız, yanlış anlamadıysam, aceleye lüzum yoktur gibi bir konuşma yaptılar. Hamdi Bey arkadaşımız bu iş için 45 gün içinde intaç edilmemiştir dâvasında değildir, teklifin talikına muarızdır. Biz de bu hususta kendileriyle beraberiz. Zaten yirmi ay da beklemiştir, elbet bir zaruret var ise bir 45 gün daha bekliyebilir. Fakat arkadaşımız başka bir kanunun gelmesine intizaren teklifinin talikine muarızdır. Binaenaleyh bu hususta Hamdi Orhon arkadaşımızın yaptığı teşebbüs hence tamamıyla yerinde ve vârittir. Demin de arz ettiğim gibi; arkadaşımızın teklifi yerinde ve zamanında getirilmemişse reddedilmesi lâzımdır. Meselâ Hamdi Başar arkadaşımızın teklifi Anayasaya aykırı olduğu için reddedilmiştir. Arkadaşımızın teklifi isabetli görülüyor komisyon kabul etmiştir tümü üzerinde görüşmeler yapılmış ve maddelere geçilmiştir. Bu itibarla müspet veya menfi bir karara bağlanması icabettir.

Bu bakımdan yüksek heyetiniz bu kanun teklifini gündeme almakla tüzüğün hiçbir za-

man ihmal edilemeyeceğini bir defa daha teyid etmiş olacaktır. (Alkışlar, bravo sesleri).

CEVAT ÜLKÜ (Aydın) — Efendim; 1950 senesinin son aylarında, bir kısım belediye başkanlarının dâveti suretiyle, İçişleri Bakanlığında istişarî bir kongre toplanmıştı. Bu kongrede belediye başkanı sıfatıyla ben de bulundum. O zaman İçişleri Bakanı Sayın Rükneddin Nasuhioğlu idi. Bu kongrede Hükümet tarafından hazırlanmış bulunan Belediye Kanunu tasarısı istişari mahiyette gelen temsilcilerin tetkikına, mütalâalarının serdine bırakıldı. Aramızda İstanbul Şehir Meclisi azaları da bulunmaktaydı. O zaman hazırlanmış olan tasarıda İstanbul Belediyesinin vilâyetten ayrılması şeklinde hiç bir bahis geçmemiş olmasından dolayı Şehir Meclisi âzaları bu hususun da tezekkür edilmesini talebtiler. Kongrede İstanbul Belediyesinin Vilâyetten ayrılması keyfiyetinin bir nevi tasfiye veya intikal devresi kanunu olacağından bahsile ayrı bir kanun şeklinde getirileceği ileri sürüldü. Hakikaten de bu mütalâa yerinde idi. Bir kere anlıyoruz ki umumi mahiyetteki Belediye Kanunu İçişleri Komisyonunda tetkik edildiği sırada sekizinci fasıl olarak İstanbul Belediyesinin ayrılması veyahut da İstanbul Belediye teşkilâtı, faaliyet veya fazifeleri hakkında bir fasıl eklenmiş bulunuyormuş.

Arkadaşlar umumi bir kanun mahiyetinde olacak olan muhtar bir müesseseye ait Belediye Kanununu şu veya bu şehrin faaliyetinin hususi bir hükmünü ihtiva eder mahiyette olamaz. Bunun için gerek kanun tekniği bakımından, gerekse intikal veya tasfiye kanunu mahiyetinde olması lâzımgelen Hamdi Orhon'un teklifinin mustakil bir kanun olması ve evleviyetle kabul edilip mustakillen müzakere edilmesi ve bir karara iktiran etmesi iktiza eder. Bunun içindir ki gerek Tüzük hükümlerine uygun olarak gerekse Umumi Belediyeler Kanununun kül halinde müzakere edilmeden bir intikâl devresi veya bir tasfiye mahiyetinde olarak Meclisimizin bu kanunu öncelikle görüşüp çıkarması ve intikal devresinin bir an evvel işleyerek normal bir şahsiyet iktisabıyla çıkarılacak Belediyeler Kanununa intibak edebilmesi için Hamdi Orhon'un kanun teklifinin gündeme alınmasını rica eder ve bunun çok yerinde olacağını arz eylerim.

REİS — Mehmet Daim Süalp.

MEHMET DAIM SÜALP (Siird) — Muhterem arkadaşlar, kanun teklifinin gündeme alınmasını müdafaa eden arkadaşları dikkatle dinledim. Bunların hepsi bir noktada birleşiyorlar. Kanunun müdafasını yapmaktadırlar. Halbuki kanunun lehinde veya aleyhinde söz söylemek zamanı değildir. Çünkü kanun teklifi henüz Umumi Heyete intikal etmemiştir.

Şimdi İctüzüğün 36 ncı maddesini ele alalım. Bâzı arkadaşlar (lâtakrebüs-salate) şeklinde bunun bir fıkrasını okudular. İkinci fıkraya diyor ki; komisyon 45 gün zarfında sonuçlandıramazsa gerekçesini Meclise bildirir. Demekki 45 gün zarfında menfi veya müspet bir şekilde sonuçlamak mecburiyeti yoktur. Kanununu vâzın bunu düşünürken elbette ki komisyonun işlerinin çokluğunu nazarı itibara almış ve 45 gün zarfında bitirilemeyeceği ihtimalini düşünmüştür. Öyle kanun teklifleri vardır ki, komisyonlarda bir seneden beri beklemektedir. Kaldı ki, Komisyon Başkanı muhterem Nasuhioğlu arkadaşımız gayet güzel ifade ettiler. Komisyonunda bir sürünceme mevzu bahis değildir, bu kanunla ilgili olan kanunlarla tevhit edilmiştir. Birinci gecikmenin sebebi Hamdi Başar'ın kanun teklifi ile tevhit edilmesidir. İkinci gecikme Hükümet tasarısı ile tevhitinden doğmuştur. Hükümet tasarısında İstanbul Belediyesi hakkında hüküm var mı? Var. Hamdi Orhon'un teklifinde İstanbul Belediyesine ait hüküm var mı? Var. O itibarla; aynı maksat ve mahiyette oldukları için komisyon bunları tevhit edebilir. Tevhit edemez diye İctüzükte ve kanunda bir hüküm mevcut değildir. Nitekim; Yüksek Heyetiniz bâzan bir tasarımı görüşürken komisyonlarda onunla ilgili bir tasarı bulunduğu takdirde tevhit maksadiyle tasarımı o komisyona havale etmektedir. Komisyonlar da Meclisin bir cüzüdür, bir uzvudur. Taamül şunu gösteriyor ki, komisyonlar ilgili gördükleri tasarıları tevhit etmektedirler, aksine bir hüküm yoktur. Fakat komisyonun burada bir küçük zühülü vardır. 45 gün geçince, gerekçesiyle, işi bitiremediğini Meclise arzedecekti. Esasen böyle yapsaydı kanun teklifinde bulunan arkadaş veya kanun tasarısını getiren Hükümet tasarının Meclis gündemine alınmasını istiyemezdi. Çünkü üçüncü fıkraya dikkat ederseniz, «böy-

le yapılmazsa» diyor. Yani (komisyon başkanı veya sözcüsü tehiri gerekçesiyle birlikte bildirmezlerse)... O halde Adalet Komisyonunun yaptığı gibi, kırk beş gün biter bitmez bir müzakkere ile Yüksek Heyet tenvir edilseydi, vaziyeti bildirse idiler, bir karara varılır ve teklif sahibi bugün bu tavrını vermezdi.

Muhakkak ki Yüksek Meclisin takdir hakkı mutlak; dilerse teklifi gündeme alır, dilerse komisyonun kararını tasdik eder, dilerse İçişleri Komisyonuna talimat verir, bunu tevhit et veya müstakil bir halde Heyeti Umumiye getirir. Bendenizin kanaatime göre bu mesele doğrudan doğruya Meclis gündemine alınmamalı. Komisyon arız amik tetkik eder, ondan sonra Yüksek Meclisin huzuruna getirir. Yok eğer bu kanunun müstacelen çıkması lâzımsa o yolda komisyona direktif verirsiniz, bir an evvel ve komisyon tevhit etmeden tetkikatını icra eder yüksek huzura getirir. Aksi takdirde kanunun doğrudan doğruya Meclis gündemine alınması kanaatimce mahzurludur. Mâruzatım bundan ibarettir.

HALİL ÖZYÖRÜK (İzmir) — Muhterem arkadaşlar, bendeniz de evvelce söz almış bulunan bütün arkadaşlar gibi tamamen âfaki bir hukuk zihniyetiyle meselenin haline çalışmak istiyorum, bunun için de hatırıma gelen bütün mütalâatı arz etmek için yüksek huzurunuzu işgal etmiş bulunuyorum.

Malûmu âliniz bir hukuk problemini halletmek için muayyen hukuk kurallarına istinat etmek suretiyle bir neticeye varılırsa bu neticenin kontrolü daima mümkün olur. Mevzuubahs olan mesele için İktisadî Kanun'da sarıh bir hüküm bulunmaz. Yüksek Meclisin, emsali hadisatta olduğu gibi, İktisadî Kanun'da sarıhat olmanın ahvalde kendisi iktisat etmek ve bu kabil meselelerde yekdiğeri ile alâka ve münasebeti bulunan tasarıları birleştirmek için ittihaz buyurmuş olduğu kararları da emsal teşkil etmekte bulunmaktadır.

Binaenaleyh, komisyonlar için İktisadî Kanun'da istinat edilecek bir esas ve hüküm de bulunmadığına göre, İktisadî Kanun'da tetkik eden komisyon; böyle bir vaziyet karşısında sarıhat bulamadığı takdirde, Yüksek Meclisin emsali hadisatta vermiş olduğu karara istinaden ve ona şebih olarak bir karar ittihaz etmek suretiyle bir netice istisbal etmiş olursa bundan muhalefeti usuliye mevzuubahis midir?

Yüksek malûmunuz olduğu üzere usuli kaideler, sarıhat olmanın ahvalde, her türlü hadisatta vacibülamel olabilir. Şimdi Hukuk ve Ceza Muhakemeleri usullerinde bir mahkemede bulunan bir dâva ile diğer bir mahkemede bulunan bir dâva arasında münasebet ve irtibat bulunursa bu dâvayı görmekte olan mahkeme bunun diğer mahkemedeki dâva ile birleştirilmesine karar verebilir. Aksi halde birleştirilmiş olan dâvaları da birbirinden ayırabilir. Bu usuli kaide bütün usul kanunlarında yer almıştır. İktisadî Kanun'da böyle birisi ile alâkalı bulunan hadiselerin, tasarıların birleştirilmesi için bir kayıt ve sarıhat bulunmadığına ve ancak Yüksek Heyetinizin iktisadî ile birleştirmeler vâkı olduğuna göre buna dayanan komisyonun bu tarzda vermiş olduğu bir kararda muhalefeti usuliye mevzuubahs olamaz. Demek ki, iki tasarı arasında bir münasebetin mevcudiyetini mülâhaza ve kabul etmiş olan komisyonun bu kararı tenkid edilebilecek bir karar değildir ve hukuki esaslara da tamamen uygundur, emsali hadiselerde bu tarzda ittihaz edilmiş kararlar vardır.

Hukuki bakımdan mesele böyle olunca, şimdi, İktisadî Kanun'un 36 nci maddesi gereğince bir komisyon bir tasarıyı bir buçuk ay içerisinde intaç etmekle mükelleftir. İntaç edemediği takdirde sebebini, Daim Süalp arkadaşımın izah ettikleri şekilde, bildirmekle mükelleftir. Yüksek Meclise böyle bir müraacaatta bulunduğu takdirde bir buçuk ay zarfında ikmal edilememiştir diye o tasarı gündeme alınmasına imkân var mıdır? Yoktur. Bir buçuk ay zarfında İçişleri Komisyonuna böyle bir işar vâkı olmadığı takdirde, yüksek Meclis, her iki tasarı arasındaki münasebetin, alâkının, irtibatın mevcudiyeti burada açıkça ifade edilmiş bulunduğu ve hakikaten Belediyeler Kanununda takip edilen usul ve sistemin ve belediye reisliklerinin şu veya bu tarzda idare edileceklerine, bâzı vilâyetlerde belediye riyaleti vazifesinin valilere verilmesi icap edip etmeyeceğine, (veya şuna buna mütaallik olmak üzere konulacak bir sistem, prensip, kaideler yüksek Mecliste âtiye şamil olmak üzere hükümleri ihtiva eden bu tasarıların müzakeresi sırasında bir sistem olarak ele alınacağına) göre, o sistemin ne olacağı henüz kestirilmeyen, burada İstanbul Vilâyetinin belediyesinin vilâyetten ayrılmasının lüzum ve icabına kaani bulunan bir milletvekili arkadaşımız

tarafından ileri sürülmüş olan teklifi kanunun müzakere edilip edilmemesi hakikaten ca-
yimülâhazadır.

Aralarında sıkı bir irtibat bulunduğu-
na göre bunların birleştirilerek müzakere edilmesi da-
ha münasip görülür. Ama yüksek Meclis bun-
da bir müstaceliyet tasavvur ettiği takdirde
bu teklifi kanuniyi Hükümetin tasarısından
ayıracak derhal müzakere etmek kudret ve sa-
lâhiyetine de sahiptir. Birleştirmek ve ayır-
mak kendi iktidarında olduğuna ve hakikaten
bir buçuk ay içinde bunun intaç edilmemesi se-
bebi bildirilmediğine göre takdir yüksek heye-
tin olmaktadır. Bildirilmiş olsaydı böyle bir mü-
nakaşaya mahal kalmazdı.

Şurasını da arz edeyim ki; bu keyfiyet tak-
rirden mukaddem bildirildiği takdirde günde-
me almamazken, alınmaması icap ederken, şim-
di Sayın Rükneddin Nasuhioğlu'nun komis-
yon namına olan beyanatı şayanı kabul görül-
düğü takdirde, bunların birleştirilmesi lâzım-
geldir. Hakikaten arzettiğim gibi mesele bir prensip
ve sistem meselesidir. Bütün memlekete âm
ve şâmil olarak hazırlanmış olan sistemli, me-
totlu bir tasarı burada müzakere edilmek üye-
reyken bundan ayırıp da münferiden bu mese-
leyi müzakere etmede mâkul, müstacel, katî bir
sebeplâzımdır. Binaenaleyh bendeniz de takri-
rin reddini rica ederim.

REİS — Takriri reye koymadan, komisyon
reisine söz vereceğim.

**İÇİŞLERİ KOMİSYONU REİSİ RÜKNED-
DİN NASUHİOĞLU** (Edirne) — Encümenin
kararında usule muğayir bir vaziyet olmadığı
âşikârdır. Encümen tevhit kararı vermiştir.
Fakat Yüksek Meclisiniz bunu tefrik edip ay-
rı bir kanun halinde gelmesini kabul ederse,
daha evvel encümene iadesi lâzımdır. Biz bu-
nu en kısa bir zaman zarfında Yüksek Meclise
getiririz. Yani Yüksek Heyetiniz gerek tevhit
hususunda ve gerekse ayırma hususunda bize
bir direktif verirse biz de ona göre kanunu
bir an evvel Yüksek Heyete getiririz.

Mâruzatım budur.

REİS — Hâmid Şevket İnce.

SALÂHATTİN HÜDAYİOĞLU (Maraş) —
Başkan, haksızlık yaptınız.

REİS — Rica ederim, bunu Başkanlığa bir
kanaat halinde ifade ediyorsanız, çok istirham

ederim, affınızı istirham ederim; sebep de yok-
tur.

HÂMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Efen-
dim, Dahiliye Encümeni Başkanının lisanında
bir yumuşaklık hâsıl oldu. Meclisin temayülü
ve hatiplerin beyanı kendilerinin üzerinde ga-
liba iyi tesirler yarattı. Bilhassa Pertev Arat,
mazbata muharriri sıfatıyla vaziyeti izah edin-
ce yumuşaklık daha ziyade yayıldı. Ben de
bundan memnun oldum. Yalnız bir şey arzet-
mek isterim. 1,5 saatten beri tartıştığımız bu
mevzuun bana ilham ettiği esaslı bir prensibi
buraya söylemeye geldim. Bu hususta Sualp'-
ten de istifade ettiğimi kadirşinas bir hukukçu
olarak ifade etmek isterim.

Bu Meclis, kendi uzuvları olan encümenlere:
«Ey encümen sana havale ettiğim işleri âzami
45 gün içinde müspet veya menfi bir karara
bağlayıp bana getireceksin.» diyor. Tüzüğün
36 ncı maddesinin hükmü budur ve ilâve edi-
yor: Şayet işin azamet ve vüsati bu müddet
zarfında bitmesine imkân vermiyorsa keyfiyeti
bana bildir, senin elinden tasarıyı almıyayım ve
sana yeni bir müddet vereyim» diyor. Bu ne
demektir arkadaşlar? Meclis kendi fonksiyon-
una havale ettiği bir işi murakabe ediyor, ta-
kîp ediyor demektir. Kırk beş gün, yüz kırk
beş gün olmasın demektir. Onun için Meclis,
encümen riyasetine emrediyor ki: «45 günde
bitirmediğin zaman bana bildir, mehil vereyim
sana, mucip sebeplerini de bildir. Şayet bildir-
mezsen, teklifi yapan mebusla, tasarıyı getiren
Hükümet Meclise gelir, kanun teklifinin müza-
keresini ister.» Gayet güzel bir hüküm. Bu,
Meclisin encümenlerini teşrûfî bir murakabesinin
ifadesidir.

Adliye Encümeni olarak zamanında bizim de
getirmediğimiz vâkıdır. Hodperest, hodbin ol-
malıyım. Gayrişahsi çalışan temiz insanlar ola-
rak hatalarımızı kabul edelim. Adalet Komis-
yonunda da bir senelik işler vardır. Bir tek
tezkere yazmamıştır Meclise. Niçin yazmamış-
tır? Yazmamıştır ama meselâ alâkadâr da kal-
kıp Meclise getirmemiştir. Yani bu, nizamna-
menin bir hatası değildir. Konulan prensibe
riyetsizliğimizdir, yani bizim tembelligimizdir.
Bu hakikati inkâr etmemek lâzımdır. Vaziyet
bu şekilde tenevvür edince, encümen bildirince
teklif sahibi de buraya gelip 45 gün içinde bu
tasarının icabi veya selbî şekilde bir karara

bağlanmadığını ifade edince bu Meclis artık otomatikman işe el koyacaktır. Hamdi Orhon arkadaşımızın teklifi kabul edilmediği vakit nasıl bir hukuki netice karşısında kalacağız? Reddediyoruz senin talebini desek, o vakit nizamnamenin 45 günlük müddeti mahsusası yürümüyor, işlemiyor, yürümiyecek, işlemiyecek, demiş olmayacak mıyız? Bunun başka mânası yoktur. Bu vaziyette 45 gün geçtiği takdirde bu teklifi kabul etmemek demek; her encümen dilediği müddetçe, dilediği teklifi ve tasarını istediği kadar elinde tutabilir, indelicap bu nizamnamenin sarahatine rağmen ret kararı da vererek bu hüknü ortadan fiilen kaldırmış olmamıyız? Muhterem encümen bu naçiz kanaatim hilâfına bir mütalâa verirlerse ve beni ikna ederlerse şu kürsüden ellerinden öperim.

REİS — Teklif sahibi Necdet Açısal arkadaşımızı görmüyorum. Söz alan iki arkadaş daha vardır. Arkadaşımın şahsım hakkındaki müsamahasına güvenerek reye koymuyorum. Salâhattin Hüdayioğlu arkadaşımıza söz veriyorum.

Salâhattin Hüdayioğlu.

SALÂHATTİN HÜDAYIOĞLU (Maraş) — Muhterem arkadaşlarım, mevzuubahis olan mesele üzerinde gerek Komisyon Başkan ve Sözcüsünü, gerekse bu mevzuu ele almış olan Su Komisyonundaki arkadaşları dinledik. Bu arkadaşlar muhtelif beyanlar izhar ediyorlar. Bn, şu demektir ki; komisyon vazih bir neticeye varmamıştır. Usul üzerinde münakaşa yapmaya lüzum yoktur ve vaziyet anlaşılmıştır. Komisyon 45 günlük müddeti kullanmamıştır. Binaenaleyh 45 günlük müddeti kullanmadığına göre alâkadar arkadaş tarafından mesele otomatikman yüksek huzurunuzda getirilmiştir. Tüzük hükümlerine göre bu teklifin gündeme alınması lâzım ve zaruridir.

İkinci mesele, bu tüzük haricinde encümen başkanının verdiği izahata göre, Belediyeler Kanunu nihai safhayı bulmak üzeredir. Burada İstanbul vaziyeti Belediyeler Kanununun içine girer bir vaziyette değildir. İstanbul vaziyeti marazi bir vaziyettir. Marazi olarak yaşamıştır. Belediyeler Kanununu tedvin ederken, öyle ümit

ediyorum ki, o kanunun içinde böyle bir vaziyet asla ve kata o mevzuubahis edilmeyecektir. Bundan sonra Türkiye'de böyle marazi haller hangi belediyenin başına gelirse gelsin (İstanbul, İzmir, Ağrı) bunlar aynı şekilde mütalâa edilecektir. O halde topyekûn Belediyeler Kanunu olarak böyle bir halin derpiş olunmasına imkân yoktur. Mesele bu bakımdan da kendi kendisini vaz'etmiş oldu. İstanbul Belediyesi ile İdareî Hususiyenin ayrılmasına ait kanun teklifi, arkadaşlarımızın da burada güzelce işaret ettikleri gibi, yüksek huzurunuzda gelmeli ve burada ayrıca münakaşa edilip katî bir karara bağlanmalıdır. İstanbul Belediyesi mevzuu, Belediyeler Kanunu içine girsin mi, girmesin mi ve yahut İstanbul Belediyesinin vaziyeti bu şekilde devam etsin mi, etmesin mi meselesinin hallî katiyen komisyona ait değildir bu, Yüksek Meclisindir. Kanun teklifi buraya gelecek ve Yüksek Meclis buna karar verecektir. Bu itibarla da bu teklifin gündeme alınması ve komisyona bir mühlet verilmesi ve bu hususların burada müzakere edilmesi lâzımdır, zaruridir. Ben bunu teklif ediyorum. Arkadaşlardan da bunun tasvibini rica ediyorum.

REİS — Başka söz isteyen arkadaşımız yoktur. Hamdi Orhon'un teklifinin gündeme alınmasını kabul edenler lütfen işaret buyursunlar.. Aksini iltizam edenler.. Önerge kabul edilmiş ve teklifi kanuni gündeme alınmıştır. (Bravo sesleri, alkışlar)

Gündemle ilgili tavriler vardır.

Yüksek Başkanlığa

Kanunların sözlü sorulardan evvel görüşülmesini arz ve teklif ederiz.

Konya
Hidayet Aydın

Konya
H. Ölçmen

Yüksek Başkanlığa

Sözlü sorulara takdimen kanun teklif ve tasarılarının görüşülmesini arz ve teklif ederiz.

İstanbul
Hâdi Hüsman

Tokad
Sıtkı Atanç

REİS — Tavriler aynı mahiyettedir. Tasvibinize arz ediyorum. Kabul edenler.. Etmeyenler.. Tavriler kabul edilmiştir.

5. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — *Karayolları Trafik kanunu lâyihası ve Bayındırlık Komisyonu ile Geçici Komisyon raporları (1/242)*

REİS — Komisyona giden 26 ncı madde gelmiştir, okuyoruz.

MADDE 26. — Şoför veya sürücü ehliyetnamesi almak için :

A) Bisiklet kullananların 11, amatör ve profesyonel ehliyetname alacakların 18, hususi ehliyetname alacakların 19 yaşını doldurmuş olmaları;

B) Şoför ehliyetnamesi alacakların okur yazar olmaları;

C) Evvelce verilmiş bir ehliyetnamenin daimî olarak geri alınmamış olması; şayet muvakkat olarak geri alınmış ise müddetin dolmuş bulunması;

D) Yapılacak nazari ve amelî imtihanların başarılmaması;

E) Uyuşturucu maddeleri kullanmadığını veya alkollü içkileri kullanmayı itiyat derecesine vardırılmamış olduğunun tesbit edilmiş bulunması;

F) Sağlık ve teknik muayenesinde şoför veya sürücülüğe mâni bir hali bulunmadığının anlaşılması;

G) Profesyonel veya hususi ehliyetname alacakların Türk Ceza Kanununun 403, 404, 414 - 418, 429 - 436, 491 - 493, 495, - 503, 508 - 510 ncü maddelerinde yazılı suçlardan bir veya birkaçı ile mükerrir olarak mahkûm edilmemiş olmaları;

Şarttır.

Ehliyetname verilirken sahibinin parmak izleri de alınır.

PERTEV ARAT (İzmir) — Komisyonun, yaş mevzuunda bir hata yaptığını zannediyorum. Geçen Birleşimde iki teklif yapıldı. Bir arkadaşımız 18 yaş dedi, diğer bir arkadaşımız da 19 yaş dedi. Fakat sonra 19 yaşa iltihak etti. Sonra amatör ehliyeti alacakların 18, profesyonel ehliyeti alacakların 19 yaşında olması gibi garip bir netice hâsıl oldu. Acaba bir zühul mu vardır, yoksa, bu hangi esbabı mucibeye dayanmaktadır? Komisyonun bu hususta izahat vermesini rica edeceğim.

KOMİSYON ADINA NECİB BİLGE (Niğde) — Efendim; bisiklet kullananlar hakkında-

ki 11 yaşın 9 a indirilmesine dair teklif reddedilmişti. Amatör ehliyetnamesi alacakların yaşları da aynen muhafaza edilmiştir, yalnız mesele profesyoneller ile hususi ehliyet alacakların yaşları üzerindedir. Bu hususta müzakere ve münakaşalar yapıldıktan sonra, amatör ehliyetnameleri için yaş haddi 18 i doldurmak ve profesyonel ile hususi ehliyetler için de 18 yaşını doldurmuş bulunmak kaydı kabul edilerek iş komisyonumuza havale buyurulmuştu. Şu noktayı arz edeyim ki, komisyonlar kendisine havale edilmiş olan teklifleri aynen kabul mecburiyetinde değillerdir. Komisyon havale edilen teklifleri tetkik eder işin esasıyla birlikte müzakere ve telif eder ve teklifini yeniden umumi heyete getirir. Yani komisyonlar burada kabul edilmiş olan önermeleri aynen kabul mecburiyetinde değildirlere. Bu sebeple, amatörler için 18 yaşını bitirmiş olmak, evvelce 21 yaş olarak tesbit edilmiş olan kısım için ise 19 yaşını bitirmiş olmak esası kabul edilmiştir. Evvelce profesyonel ehliyetname için de 21 yaş kabul olunduğu halde şimdiki metne göre amatörlerle profesyonel ehliyetnamesi alacak olanların 18 yaşını ikmal etmiş olması, hususi ehliyetname olacak olanların da 19 yaşını ikmal etmiş olması esası kabul edilmiştir. Buradaki esbabı mucibe de şudur: Amatör olacak olanlar, hususi binek otomobili ile kendisini ve ailesini nakletmek üzere ehliyetname alacak olanlardır. Ticari mahiyette, başkalarını nakletmek gibi bir meslek ve sanat mevzuubahis değildir.

Profesyonel ehliyetnamesine gelince, bu da taksi şoförlüğü yapmak isteyecek olanların alacağı ehliyetnamedir. Hususi ehliyetname ise, bu kanunun diğer bir maddesinde tarif edilmiştir, otobüs, kamyon gibi ağır nakil vasıtaları kullanmak için alınacak ehliyetnamedir. Otobüs ve kamyon gibi ağır nakil vasıtaları kullanacak olanların yaşlarının diğerlerine nazaran daha üstün olması komisyonumuzca kabul edilmiştir. Bu bakımdan 19 yaş olarak tesbit edilmiştir.

Bu arada evvelki gün Murat Âli Beyin mevzuubahis ettiği bir suali de cevaplandırayım. Askerî mükellefiyet Kanununda da Bakanlar Kurulu karariyle istisnaen 19 yaşında olanların askere alınmaları mümkün olacaktır. Askere

alınma çağı normal olarak 20 yaştır. Fakat Bakanlar Kurulu kararıyla seferberlikte 19 yaşında olanlar alınabilir. Burada 19 yaş, Askerî Mükellefiyet Kanununun madde mahsusası ile ayarlanmış bir vaziyete gelmiş olması dolayısıyla kabulünü rica ediyorum.

REİS — Maddeyi reynize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

27 nci madde evvelce kabul edilmiştir.

MADDE 28. — Muayyen müddetler zarfında trafik suçlarını mükerreren işlemeleri yahut teknik veya sağlık durumlarında ârızalar müşahede edilmesi halinde trafik zabıtasının teklifi ve vilâyet trafik komisyonunun kararı ile şoför veya sürücüler tekrar muayene ve imtihane tâbi tutulabilirler.

REİS — Hâdi Hüsman.

HÂDİ HÜSMAN (İstanbul) — Efendim, geçen toplantıda bu madde hakkındaki mütalâamı arz etmiştim.

Burada deniliyor ki : (Muayyen müddetler zarfında trafik suçlarını mükerreren işleyen yahut tetkik veya sağlık durumlarında ârızalar müşahede edilen şoförler veya sürücüler tekrar muayeneye tâbi tutulabilir.)

Maddenin muhtelif noktaları, benim görüşüme göre, noksandır, bâzı kısımları da lüzumsuzdur.

Bir kere sağlık muayenesinin, sağlık durumlarında bir değişiklik müşahede edildiği zaman yapılması değil, nasıl ki, otomobilinin motörünü zaman zaman birtakım muayene mecburiyetine tâbi tutuyorsak, bunu kullanan şoförlerin de muayyen zamanlarda muayene edilmelelerini esas olarak kabul edilmesi icabeder. Madde metninde sıhhi vaziyetlerinde değişiklik müşahede edildiği zaman gibi bir kaydın konması doğru değildir. Hangi şoförün sıhhi durumunda değişiklik müşahede edildi? Bunu kim müşahede edecek? Bu mümkün değildir. Nasıl bir makine bir senede, altı ayda veya iki senede bir muayene ediliyorsa şoförlerin de altı ayda, bir senede veya iki senede hiçbir zaruret olmadan muttarit muayeneye tâbi tutulması lâzımdır, doğrudur.

Sonra, mükerreren trafik suçu yapmış bir şoförün, tekrar imtihana tâbi tutulması zaittir. Trafik suçu yaptığı zaman ceza görür, mükerrer olduğu zaman ehliyeti elinden alınır. Böyle

bir kimsenin tekrar imtihana tâbi tutulması ne şekilde mümkün olabilecek ve nasıl müdafaa edilecek, ben bunu anlıyamadım. Onun için trafik suçu yapan bir şoförün imtihana tâbi tutulması halinde imtihanda yine muvaffak olacaktır. Bu itibarla (İmtihana tâbi tutulma) kaydının maddeden çıkarılması lâzımdır.

Bir de sağlık muayenelerinin muayyen bir müddet zarfında yapılması, maalesef ben bunu tâyin edecek durumda değilim, altı ay veya bir senelik devrelerde, muayene edildiği gibi sadece muhtelif ve muayyen zamanlarda muayene esasının kabul edilmesi lâzımgeldiğine kanıim. Bu noktada komisyonun noktâi nazarını öğrendikten sonra teklif yapacağım.

REİS — Pertev Arat.

PERTEV ARAT (İzmir) — Hâdi Hüsman arkadaşımızın izah ettikleri gibi, sürücü veya şoför, trafik suçlarını mükerreren işledikleri takdirde, aşağıdaki cezai hükümlerde, cezalandırılmaları ve ellerindeki ehliyetnamelerin alınması hükmü bulunduğu göre böyle bir hükmün bu maddede bulunmasına lüzum yoktur.

25 nci madde, hususi ehliyetname sahiplerinin 2 yıl, amatörlerin 3 yıl sonra tekrar muayeneye tâbi tutularak ehliyetnamelerinin yenileneceğini göstermektedir. Fakat bu müddet içinde sürücü veya şoförlerin sıhhi durumlarında bâzı ârızalar husule gelebilir. Bunların muayene edilip muayeneden sonra haklarında muamele yapmaya imkân vermek icabeder.

Bir teklifte bulunuyorum. Bu teklife göre iki üç sene sonra gözünü, kulağını kaybetmiş veya başka bir ârızaya uğramış şoför veya sürücü yeniden muayeneye sevk edilir bu muayene neticesinde şoförlük veya sürücülük yapamayacağı tesbit edilirse ehliyetnamesi geri alınır. Bu şekilde, bu maddenin sevkındaki maksat, bir bakıma hâsıl olur. Teklifimin kabulünü rica ederim.

Şunu da arz edeyim, geçen celsede bir takrir vermiştik. O takrirdeki imzayı geri alıyorum.

REİS — Bu madde hakkında mı?

PERTEV ARAT (Devamla) — Evet.

REİS — Feridun Fikri Düşünsel.

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Efendim, bu madde karışık yazılmıştır. Maksat da belli değildir. Şimdi okuyalım.

(Muayyen müddetler zarfında trafik suçlarını mükerreren işlemeleri yahut teknik veya sağ-

lık durumlarında ârızalar müşahede edilmesi halinde trafik zabıtasının teklifi ve vilâyet trafik komisyonunun kararı ile şoför veya sürücüler tekrar muayene ve imtihana tâbi tutulabilir.)

Yani yukarda zikredilen üç halden her hangi bir vaziyet hâsıl olduğu zaman, hem muayene ve hem de imtihana tâbi olacaktır. Yani hastalık vaziyetinden dolayı eğer trafik memurları kendisinin sağlık durumunda bir ârıza görülürse, şu yazılışa göre, aynı zamanda imtihana da tâbi olacaktır. Binaenaleyh yazılıştaki bir bakımdan tuhaflık vardır. Halbuki maddenin bünyesi hakkında, Hâdi Bey ile Pertev Beyin mütalâalarını bir an için kenarda bıraksak dahi, bu yazılıştaki garabet, tatbikatta türlü türlü ârızalara sebep olur. Maddeyi tekrar okuyayım :

«Muayyen müddetler zarfında trafik suçlarını mükerreren işlemeleri yahut teknik veya sağlık durumlarında ârızaları müşahede edilmesi halinde trafik zabıtasının teklifi ve vilâyet trafik komisyonunun kararı ile şoför veya sürücüler tekrar muayene ve imtihana tâbi tutulabilir.»

Buradaki muayene, uzvi muayene midir? Bu madde böyle yazılmamalı idi. Tefrik edilmelidir. Esasa girmiyor. Esasında böyle olmasa dahi tefrik yapmalıdır. Vâzu kanun olan milletvekili arkadaşlar bu maddedeki maksadı anlamalı. Bendeniz anlamadım. Ne oluyor? Muayyen müddetler zarfında trafik suçlarını mükerreren işleyenler, muayene mi, imtihan mı olacaktır? Sıhhi ârızalar, sağlık durumunda ârıza müşahede edilen bir şoför tekrar imtihan mı olacaktır? Bunu tesbit etmek lâzımdır. Pertev Bey bir mütalâa yürüttü : Aşağıda bir madde vardır, dedi. Aşağıdaki maddedeki hükmü tekrar edip lüzumsuz yere kanunu uzatmakta fayda mülâhaza etmiyorum. Maksat nedir? Sıhhi vaziyete göre ne yapılacaktır, teknik ârızaya ne yapılacaktır? Bunların tefrik edilip izah edilmesi lâzımdır.

REİS — Senihi Yürüten.

SENİHİ YÜRÜTEN (İstanbul) — Efendim, geçen Birleşimde sözcü arkadaşımın bir sual sormuştum. Bu 28 nci maddenin başında (muayyen müddetler zarfında) deniyor, kendileri cevaplarında, bu muayyen müddetlerin Hükümetin yapacağı nizamnamede gösterileceğini izah buyurdular. Bendeniz, o kaydın buraya ilâve-

sini; maddenin: (Hükümetin yapacağı nizamnamede göstereceği muayyen müddetler zarfında) şeklinde olması lâzımgeldiğini arz ediyorum.

Sonra maddenin alt kısmı da: «Şoför ve sürücüler tüzükte belirtilen trafik suçlarını mükerreren işlerikleri ve sıhhi durumlarında tüzükte belirtilecek ârızalar müşahede edilirse trafik zabıtasının teklifi ve vilâyet trafik komisyonunun kararı ile şoför veya sürücüler tekrar muayene ve imtihana tâbi tutulabilirler» şeklinde yazılmalıdır.

Eğer bir şoför trafik suçlarından bir tanesini işlerse, meselâ; karşıdan gelen bir otomobilin lâmbasına karşı kendi lâmbasını söndürmek lâzım iken, şoför elini düğmeye atıyor, söndü, sönmedi; tesadüfen lâmba kapanmıyor ve bundan bir suç doğuyor. Bu suçun cezası var. Düğmeyi kapamadığından, bu ufak suç işlemeden dolayı 3, 5, 25, 100 liraya kadar cezalar verilmektedir. Buna ilâveten bir düğmeyi açmadı diye al şu kâğıdı imtihan ol, muayene ol demek, doğru değildir. Bir insanın sıhhati bozulabilir, gözü birdenbire görmez olur; onu muayeneye sevk edebiliriz, ama böyle ufak suçlar için bu vatandaşlar imtihana gönderilirlerse, üç, beş günde bir imtihana gitmeleri lâzımgelcektir. İmtihan heyetine gitmenin ne olduğunu Yüksek Heyetiniz bilmez. Bu, uzun boylu formaliteye tâbidir. İmtihana gider, muayenei sıhhiye raporlarını getirir, tetkik eder. Sıhhi vaziyetinde değişiklik var mı bakar. Sonra imtihan heyetine sevk eder İmtihan olacak 70 - 80 kişi, belki de yüz kişi, vardır, o da yüz birinci olur. Bu formalitelerin ikmali belki üç ay sürer. Bu meslekten ekmek yiyen bir vatandaşın üç ay müddetle meslekinden alıkonulmasını yüksek takdiriye bırakıyorum. Bunun çoluğu çocuğu ne olacak? Küçük bir ihmâl yüzünden bir vatandaşın sürünmesi asla doğru değildir. Bu hususta bir takrir veriyorum. Kabulünü rica ederim.

REİS — Komiyon.

BAYINDIRLIK KOMİSYONU SÖZCÜSÜ HİMMET ÖLÇMEN (Konya) — Muhterem arkadaşlar; bâzı arkadaşları tereddüde sevkeden hususları şu şekilde açıklayacağım.

Şimdi, 25 nci maddeyi okuyarak hatırlatacağım.

«Verdikleri tarihten itibaren itibar olunmak üzere

amatör ehliyetnameleri 3 yıl, profesyonel ve bususi ehliyetnameler 2 yıl müddetle yurdun her yerinde muteberdir.»

Şimdi arkadaşlar; kendisine ehliyetname verilen amatör veya hususi ehliyetnameyi haiz bir şoförün asgari iki ay ve âzami üç sene müddet zarfında mutlaka sıhhi ve teknik muayeneye tâbi tutulması da hatalıdır.

Şimdi endişemiz şudur : Bu müddet zarfında bir şoförün gerek şahsında husule gelen sıhhi ârizadan ve gerekse makinesinde husule gelen teknik âriza dolayısıyla mükerrer suçlar işlerse bu müddet gelinceye kadar bekliyelim mi, bir şoförün suç işlemesine devam etmesine müsaade edelim mi, etmiyelim mi? Endişemiz budur ve bu madde bu maksatla tedvin olunmuştur. Bir şoförün farzedelim, rüiyetinde bir âriza oldu, işitme kabiliyetinde bir âriza oldu, asabî luhranlar geçirmek suretiyle sınırları bozulduğundan mükerrer suçlar işlemektedir. Bu suçları tesbit eden zabıta bir raporla keyfiyeti trafik komisyonuna bildirecektir. Trafik komisyonu lüzum görürse o şoförü sıhhi ve teknik muayeneye tâbi tutacaktır. Senihi Yürüten arkadaşımızın endişesi vârit değildir. Çünkü lâalettayin bir zabıta memurunun vereceği rapor üzerine bir vatandaşın elinden ehliyeti alınacak değildir. Zabıtanın vereceği rapor trafik komisyonuna gönderilecektir. Bir defa vaziyet tesbit edilecek, trafik komisyonu lüzum görürse bu vatandaşını imtihana tâbi tutacak, imtihanda muvaffak olursa mesele kalmıyacaktır. Yani iş bir iki değil, 4 defa süzgeçten geçecek, haksız yere vatandaşın elinden ehliyetinin alınması gibi bir duruma katiyen meydan verilmeyecektir. Ehliyetin geriye alınmasında ileri sürülen sebepler sıhhi ise, sıhhi muayeneden geçirilecek, teknik ise teknik muayene ve imtihanlardan geçirilip en ufak bir haksızlığın doğmasına mâni olunacaktır. Bu madde sarahaten bunu anlatmaktadır. Bir taraftan vatandaşın hakkı bu şekilde mahfuz tutulurken, diğer taraftan âmmenin de emniyeti tehlikeden korunacaktır.

Sonra arkadaşlarım, bu lâalettâyin yapılacak bir iş değildir. ileride gelen 74 ncü madde, 28 nci maddedeki hususların bir tüzükle tesbit edileceği hükmünü de vaz'etmektedir.

HÂDÎ HÜSMAN (İstanbul) — Biraz evvel, bahsettiğim lüzumu ifade ettiler. Hakikaten bir muayeneye tâbi tutmak lâzım. Gerçi 25 nci madde ehliyetnamelerin sınıflarına göre, iki sene,

üç sene muteber olacağını tasrih etmiştir. İşte asıl oraya böyle bir kaydın konması lâzım idi. Bu ehliyetname filân için üç sene, filân için iki sene muteberdir, ancak bu müddetten evvel sıhhi vaziyetlerinde değişiklik olanlar veyahut lüzum görüldüğü takdirde bu müddetlerden evvel de muayene edilebilir diye kayıt koymak maksadı temin ederdi.

Hiçbir zaman akla gelmez ki ehliyetnamenin müddeti üç senedir, üç seneden evvel sıhhi durumunda bir değişiklik olursa mutlaka üç sene beklemelidir. Böyle bir şey olamaz, böyle bir şey de teklif edilmedi.

Yalnız mevzu kendilerinin daima söylediği sıhhi durumdur. Gözünde, işitme hâssesinde, ellerinde, arabayı sevku idarede sıhhi durumu bakımından bir âriza olması mevzuubahistir. Yoksa teknik bakımdan şoför olma evsafını haiz bir vatandaşın şoför olma evsafını kaybetmesi hatıra gelmez. Makineyi bilen ve ehliyet alan şoför yeni bir imtihandan hariç tutulmalıdır. Teknik bakımdan evsafını ortaya koyan, ispat eden bir vatandaşın tekrar imtihana tâbi tutulmasının lüzumsuzluğuna işaret etmek istiyorum. Aşağıda böyle bir maddenin geleceğini bilseydim 25 nci maddeye böyle bir hükmün konmasını teklif ederdim. Fakat göremediğim için ve 26 nci maddede bilâhara gördüğüm için bu maddenin lüzumsuzluğuna işaret ediyorum. Onun için verdiğim taktirde, şöyle dedim: «Şoför ve sürücüler, lüzum görüldüğü takdirde 25 nci maddede yazılı müddetlerden daha evvel yine Trafik komisyonu kararı ile sıhhi muayeneye tâbi tutulabilirler.» Böyle bir hüküm koymak, vatandaşları teknik imtihana tâbi tutmak külfetinden kurtarır. Bu şekilde ihtiyaç daha açık bir surette ifade edilmiş olur ve yapılacak muamele de tatbikatta zahir edebilecek müşkülâtı önlemiş olur.

Onun için taktirimin kabulünü rica ediyorum.

GEÇİCİ KOMİSYON REİSİ SÜLEYMAN KURANEL (Gazianteb) — Hâdi Bey arkadaşımız komisyon üyesidir, kanunun altında imzası vardır, taktir vermesi İctüzük hükümlerine aykırıdır.

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Komisyondan bir noktayı soracağım, zapta geçsin diye.

Sıhhi sebepten sonra muayeneye sevkolunan

şoförün aynı zamanda imtihan edilmesi vârit değildir, değil mi?

KOMİSYON ADINA SÜLEYMAN KURANEL (Devamla) Evet efendim, vârit değildir.

REİS — Hâdi Hüsman.

HÂDİ HÜSMAN (İstanbul) — Komisyon Başkanı arkadaşımızın ifadesi arkadaşları tereddüde sevkedebilir endişesiyle izah etmek mecburiyetini duyuyorum. Bidayette Geçici Komisyon da mazbatayı imza ettim, sonra bu tasarı yüksek heyetinize geldiği zaman tasarının heyeti umumiyesi komisyona geri verilmiştir. Bundan sonra komisyon mesaisine iştirak etmedim ve hazırlanan ikinci mazbatayı imza etmedim. Zannediyorum ki mütalâalarımı ve tekliflerimi serbestçe arzedeabilirim.

SENIHİ YÜRÜTEN (İstanbul) — Bir sual rica etmiştim.

REİS — Buyurun.

SENIHİ YÜRÜTEN (İstanbul) — Madde nin başına: «Hükümetin çıkaracağı nizamname de gösterilecek» kaydının ilâvesini kabul ediyorlar mı, etmiyorlar mı?

REİS — Necip Bilge.

GEÇİCİ KOMİSYON ADINA NECİP BİLGE (Niğde) — Efendim, evvelce kanunun muhtelif maddelerine Tüzük kelimeleri koymuştuk. İlk görüşmede itiraz edildi, her madde de ayrı ayrı nizamname ve tüzük kelimesi konmaktansa, bunun bir tek maddede toplanması daha muvafık olur, denildi. Onun üzerine 74 ncü maddede hangi hususlarda tüzük hükmü konulacağı ayrıca tasrih edildi. Esasen Teşkilâtı Esasiyenin 54 ncü maddesine göre her hangi bir kanun için filân hususta bir nizamname çıkarılacak denmese de, Hükümet o kanunun tatbik şeklini göstermek üzere bir nizamname çıkarmak salâhiyetini haizdir.

Kaldı ki; biraz evvel arkadaşımızın da belirttiği gibi, 74 maddeye göre çıkarılacak nizamnamenin, 28 nci maddedeki hususlar hakkında da hüküm konması ayrıca tasrih etmiştir.

Yani 28 nci maddenin tatbikatını temin için, çıkarılacak nizamnameye hükümler konacağı sarahaten açıklanmış bulunmaktadır.

SENIHİ YÜRÜTEN (İstanbul) — Tatmin edildim, teşekkür ederim.

REİS — Değiştirelileri okuyoruz :

Reisliğe

Şifahen arzettiğim sebeplerle 28 nci maddenin aşağıdaki şekilde tadilini teklif ederim :

İzmir Mebusu
Pertev Arat

Madde 28. — 25 nci maddede yazılı müddetler içinde sağlık durumlarında ârızalar müşahede edilen şoför ve sürücüler trafik zabıtasının teklifi ve vilâyet trafik komisyonunun kararı ile tekrar muayeneye tâbi tutulabilirler. Muayene neticesinde şoförlük veya sürücülük yapmaya mâni ârızası tesbit olunanların ehliyetnameleri geri alınır.

Yüksek Başkanlığa

Arzettiğim sebeplere binaen 28 nci maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim :

İstanbul
Hâdi Hüsman

Madde 28. — Şoför ve sürücüler lüzum görüldüğü takdirde trafik zabıtasının teklifi ve vilâyet trafik komisyonunun kararı ile 25 nci maddede yazılı müddetlerden evvel de sağlık muayenesine tâbi tutulabilirler.

Yüksek Başkanlığa

Trafik kanunu tasarısının 28 nci maddesindeki (ve imtihana) kelimesinin şifahen arzettiğim sebeplerden kaldırılmasını teklif ederim.

İstanbul Milletvekili
Senihi Yürüten

Başkanlığa

28 nci maddedeki (muayyen müddetler zarfında) cümlesinin çıkarılmasını teklif ederiz.

İstanbul İzmir
Senihi Yürüten P. Arat

REİS — Pertev Arat'ın tavrini tekrar okutup reyinize arzedeceğim.

(Pertev Arat'ın tavrini tekrar okundu)

REİS — Tavrini reye arz ediyorum. Dikkate alanlar... Almayanlar... Efendim kalkan el vaziyetlerine göre dikkate tesbit ettik ki, değiştirge dikkate alınmadı.

(Hâdi Hüsman (İstanbul) ın tavrini tekrar okundu).

REİS — Komisyon iltihak ediyor mu?

KOMİSYON REİSİ SÜLEYMAN KURANEL (Gazianteb) — Hayır.

KOMİSYON ADINA NECİP BİLGE (Niğ-
de) — Hayır.

REİS — Değiştirgeyi dikkate arz ediyorum.
Kabul buyuranlar lütfen işaret buyursunlar...
Dikkate alınmayanlar... Değiştirge dikkate alınmıştır.

Madde ile beraber komisyona verilecektir.

Senihi Yürüten arkadaşımızın teklifleri vardır.

SENIHİ YÜRÜTEN (İstanbul) — Bence mesele hallolunmuştur. Takrirlerimi geri alıyorum.

Yedinci bölüm
Trafik esasları

I

Umumi kaideler

MADDE 29. — Traafik sağdan cereyan eder.

Şoför ve sürücüler nakil vasıta veya müteharrik makinalarını, gitmekte oldukları istikamete göre yolun sağını takiben sevk etmeye mecburdurlar.

Hayvan sürücüleri, sürülerini veya hayvanlarını yolun sol yarısını serbest bırakacak şekilde sağdan sevk etmekle mükelleftirler.

REİS — Buyurun, Hidayet Aydın.

HİDAYET AYDINER (Konya) — Muhterem arkadaşlar, bu maddeyi bendeniz noksan buluyorum. Noksanın sebebi şudur : İnsanlar sirkat etmezler, tevili mülk eder sirkat ederler. Çakırcalı (Ben zenginlerden alıp fakirlere veriyorum.) diye cürüm işlerdi. Bizim sağdan gitme işi de aynı vaziyette. Konya'ya dokuz metre genişliğinde yol yapıldı. Önümüzden bir otobüs gider, siz otomobilde bulunursunuz. Otobüs 40 kilometre süratle yol aldığı halde bir türlü geçemezsiniz. Otobüs şoförüne sorsanız, ben yolun sağından gidiyorum, der. Sağ neresi belli değildi. Bunu tesbit etmek lâzımdır. Avrupa'da gezdik. Yolların ortasına çizgi yapılmıştır. Bâzan yol üçe ayrılmıştır. Temenni ederim ki, memleketimizde de bu usul tatbik edilsin ve hatâ buraya birmadde konulsun, mümkün olan şeyler yapılsın, bu, büyük bir külfettir. O teklifi başka bir arkadaş yapsın. Benim bu maddeye ilâve edilmesini istediğim hüküm imkânsızlık mevcut olmadıkça mevcut veya mefruz orta çizginin sağını takip etmektir!... Askerlikte neferlere nasıki tahmini mesafe yaptırırılar. Bu hük-

mü maddeye koymazsak her zaman bu mesele karşımıza çıkacaktır. Korna çalarsınız, rüzgâr aksi istikametten esmektedir, işitmez, tozdan göremez. Teklifimde aykırı bir nokta yoktur. Maddeye vuzuh vermek için, imkânsızlık mevcut olmadığı takdirde, yolun mevcut veya mefruz orta çizgisini esas alarak cihetin tâyin edilmesi lâzımgelir.

Bu madde hakkında ikinci bir teklifim daha vardır. Memleketimizde trafik kazası çok oluyor. Niçin? Dün bir arkadaşımız Amerika ile kıyas yaptı ve bizde kazaların % 5 nispetinde olması lâzımgeldiğini söyledi. Arkadaşlar; Avrupa'da, Amerika'da bütün vasıtalar motörlüdür. Biz de ise araba ve otomobil vardır.

MECDET ALKİN (Kütahya) — Merkep de var.

HİDAYET AYDINER (Devanla) — Şimdi at arabalarını da bu kaideye tâbi tutacağız ve o da orta çizgiye mümas olarak gidebilecektir. At arabasının hiçbir tarafı çizilmez, bozulacağı yoktur. Otomobiller gibi tahribata uğrıyacak değildir. Binaenaleyh o da orta çizgiye mümas olarak giderse bu doğru olmaz. Arabaların mümkün olduğu kadar sağa yakın olarak gitmesi lâzımdır ki, motörlü vasıtalar orta kısımdan karşıya geçebilsin. Binaenaleyh bu arabacıların kasti gayrikasti, yolları tıkamalarının ve memlekette birçok kazaya sebebiyet vermelerinin önüne geçilmesi lâzımdır.

İkinci teklifim şudur; motörlü vasıtalar yolun bir kısmından, orta kısmın sağından, motörsüz vasıtalar yaya kaldırımın kenarından geçsinler. Yaya kaldırımına yakın geçsinler. Otomobiller de kendilerine ayrılan sahalardan geçerlerse kazaların mühim bir kısmı önlenmiş olur. Bugün görüyoruz, İstanbul'da tıkanıklığın en mühim sebeplerinden biri, at arabalarının yolun ortasından gitmeleridir. Eğer bu teklifim kabul edilir, vasıtalar kendilerine ayrılan kısımdan geçerlerse kazaların mühim bir kısmı önlenmiş olur. Takririmin kabulünde hiçbir mahzur yoktur.

REİS — Adnan Karaosmanoğlu.

ADNAN KARAOŞMANOĞLU (Manisa) — Efendim; görüşülen bu madde Trafik Kanununun en mühim maddelerinden birisidir. Emniyet maddesidir. Eğer trafik kazalarını tesbit edecek olursak göreceğiz ki, demin arkadaşımızın bahsettikleri gibi, kazaların çoğu tozdan tevel-

lüt etmektedir. Meselâ önümüzde bir kamyon gidiyor, bunun sürati yirmi kilometredir, yolun ortasından gidiyor ve size yol vermemekte ısrar ediyor. Fırsatını bulup geçiyorsunuz, numarasını tesbit ediyorsunuz. Bu işle meşgul belediye zabıtasına şikâyet ediyorsunuz. Acaba bu şoför bu şekilde Trafik Kanununa muhalif hareketten teçziye edilecek mi? Bu kanunda, trafik emniyetini temin edecek vazifeli memurlara bu vazife verilmemiştir, yani bir otomobilde bulunan bir zat, şoförün Trafik Kanununa aykırı hareket ettiğini ispat ederse bir madde ile bunu temin etmemiz ve bunları da trafik polisinin cezasına çarptırmamız imkânını temin etmek lâzımgelir. Onun içindir ki, istediğimiz kadar trafik polisini her noktaya koyalım. Fakat şoföler boyunca onları dağıtmamıza imkân yoktur. Asıl trafiği kontrol edecek olanlar, hüsnüniyet sahibi olan makinemin içinde bulunan vatandaşların kendileridir. Benim kanaatim budur.

İkinci fıkraya gelince : Avrupa'daki trafik kanunlarını tetkik ederseniz, bir kafanın işlemeyle ileri gelecek suçların cezası daha ağırdır. İki kafanın yani bir insan ve bir hayvanın işlediği suçların cezaları daha hafiftir. Bir araba bir adamı çığnediği takdirde arabacıya verilecek ceza daha hafiftir. Halbuki otomobil bir adamı çığnerse onu kullanan adama verilen ceza daha ağırdır. Bunun sebebi açıktır. Bir tek insan otomobile daha hâkimdir. Fakat arabada iki kafa işlemektedir. Birisi arabacının kafası, diğeri de arabayı çeken hayvanın kafasıdır. Sağa çekersiniz, sola gider. Sürücü buna her zaman hâkim değildir. Hayvan sürüleri ve onları sürenler de aynı şekildedir. Bir adam 30. koyunu sürer ama onlara yolun solunu takip ettirmek için beş, altı adamın bulunmasına ihtiyaç vardır. Halbuki memleketimizin şartları malûmdur. 200 - 300 koyun bir çobanın eline verilir, ona sürdürülür; büyükbaş hayvanlar da öyledir. Şimdi bu maddeyi bu sürücülere nasıl tatbik edeceğiz? Bence müşküldür. Bu ağır maddeler, bu maddelerin ihtiva ettiği ağır cezalar bizim bugünkü hususiyetlerimize uymaz. Bunları izah etmek için söz almış bulunuyorum.

REİS — Hidayet Aydın'ın teklifi hakkında komisyon ne diyor?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ CEVDET SAN (Gaziantep) — İştirak ediyoruz.

REİS — Takriri okuyoruz.

Reislîğe

Karayoları Trafik kanunu tasarısmın (29) ncu maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Konya

Hidayet Aydın

Madde 29. — Trafik sağdan cereyan eder.

Şoför ve sürücüler, nakil vasıta veya müteharrik makinalarını gitmekte oldukları istikâmete göre imkânsızlık mevcut olmadıkça yolun mevcut veya mefruz orta çizgisinin sağını takiben sevkettmeye mecburdurlar. Motörsüz vasıtalar bu kısmın mümkün merteye sağından giderler.

Hayvan sürücüleri sürülerini veya hayvanlarını yolun sol yarısını serbest bırakacak şekilde sağdan sevketmekle mükelleftirler.

HÂDİ HÜSMAN (İstanbul) — Bu takrir aleyhinde konuşabilir miyim?

REİS — Buyurun.

HÂDİ HÜSMAN (İstanbul) — Efendim, bu kanunun belkemiği, ana hükmü budur, trafik sağdan cereyan eder. Şimdi bir talimatnamede, bir nizamnamede değil, bir kanunda, kanunun içine, (mümkün olursa), (imkânsızlık mevcut olmadıkça) falan gibi kayıtlar konamaz. Ana hükmü talil eden ve tatbikatı son derecede müşkülleştirecek olan böyle bir teklifi kabul etmek doğru olmaz.

Trafik sağdan cereyan eder diyelim, ana hükmü koyalım. Fakat nizamnamede bazı tedbirler alabiliriz. Yani trafik sağdan cereyan eder, fakat imkânsızlık mevcut mudur, değil midir, bu, o anda trafik zabıtasının halledeceği bir meseledir. Yani bir suç mu telâkki edilecek, imkânsızlık karşısında mecburi olarak ihtiyar edilmesine lüzum hâsıl olan bir vaziyet mi vardır? Bunu trafik zabıtası tatbikatta halleder, tesbit eder. Ama biz kanun yaparken (imkânsızlık mevcut olmadıkça) gibi biraz kanun unvanına, kanun tekniğine uymayan, Trafik Kanununu cerihadar, eden, rahnedar eden teklifi kabul etmemenizi rica ederim. Komisyonun da bir kalemde bu teklife iltihak etmesini hayretle karşıladım.

HİDAYET AYDINER (Konya) — Efendim, körün istediği bir göz, biz iki göz vereceğiz

diyorlar. Fenimel matlup. Ben bunu Heyeti Umumiye'yi veya komisyonu ikna edemeyeceğim endişesi ile söylemişim. Eğer bana iltihak ediyorlarsa (imkânsızlık mevcut olmadıkça) kelimelerini kaldıralım.

KOMİSYON ADINA CEVDET SAN (Gaziantep) — Nazara almak suretiyle.

REİS — Değiştirgeyi tashih ettiği şekilde tekrar okutuyorum :

«Madde 29. — Trafik sağdan cereyan eder.

Şoför ve sürücüler, nakil vasıta veya müteharrik makinalarını gitmekte oldukları istikamete göre, yolun mevcut veya mefruz orta çizgisinin sağını takiben sevkettmeye mecburdurlar. Motörsüz vasıtalar bu kısmın mümkün mertebe sağından giderler.

Hayvan sürücüleri sürülerini veya hayvanlarını yolun sol yarısını serbest bırakacak şekilde sağdan sevkettmekle mükelleftirler.»

HİDAYET AYDINER (Konya) — İkinci cümledeki (mümkün mertebe) kelimelerini de kaldırıyorum.

KOMİSYON ADINA CEVDET SAN (Gaziantep) — Maddeyi komisyona geri istiyorum efendim.

REİS — Değiştirge ile birlikte maddeyi, komisyon geri istediği için, veriyoruz efendim.

MADDE 30. — Karayolundan faydalanan herkes trafik işaret, levha ve cihazlarıyla bildirilen veya gösterilen hususlara ve trafiği tanzim ve murakabe ile vazifeli zabıta memurlarının tenbih ve ihtarlarına uymaya mecburdur.

REİS — Söz isteyen yoktur. Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 31. — Uyuşturucu, keyif verici maddeler veya trafik emniyetine tehlike verecek derecede içki kullanmış olanların nakil vasıtası veya müteharrik makina kullanmaları yasaktır.

FEHMİ AÇIKSÖZ (Zonguldak) — Efendim, birinci fıkrada içki kullananların, bu içkiyi kullanmış olmalarının trafik tedbirlerine riayet-sizlik derecesine varacak kadar olmasını şart koşuyor. Yani içkiyi içen o şekilde içecek ki onun tesiriyle trafik kazası yapacak halbuki araba yolda seyrederken polis durdurduğu zaman bunun bidayeten takdiri imkânsızdır. Trafik kazası yapacak kadar çok, yapmayacak kadar az mı içmiş, bunun tayıni imkânsızdır. Umumiyetle bizde ka-

zalar 3 - 5 kişinin ölümü ve 10 - 15 kişinin yaralanmasıyla neticeleniyor. Bütün bu kazalarda şoförlerin % 90 ı içki kullanmıştır. Bu bakımdan yalnız hususi vasıtalar değil de umum nakil vasıtalarını sürenler için, bu içki memnuiyetinin kabulü yerinde olur. Bendeniz, «yukarıki fıkranın tatbikatında umumî nakil vasıtası kullananların içki kullanmış olması kâfidir» şeklinde değiştirilmesini teklif ediyorum ve bunun Muhterem Heyetinizden kabulünü rica ediyorum. Bu suretle kazalar çok mühim nispette önlenmiş olacaktır. Bu tedbir şoförler için mütat hale gelen bu içkiden de sıhhatlerini korumuş olacaktır.

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Niçin hususi vasıtaları da ilâve etmiyorsunuz? Bu, onlar için de varittir.

FEHMİ AÇIKSÖZ (Devamla) — Bunlar için de olabilir. Heyetinizin takdirine muallâktır.

REİS — Senihi Yürüten.

SENIHİ YÜRÜTEN (İstanbul) — Arkadaşlar, 1913 senesinde şoför olarak Balkan Muharebesine iştirak ettim, şimdi sene 1953 41 senedir bu meslekteyim.

Rakı içmem, sigara içmem. Birkaç kaza yaptım, bu da bir bardak bira içtiğim zaman oldu. (Bravo sesleri).

Ben esasen bir şişe bira içsem zıvanadan çıkarım (Gülüsmeler).

Bu maddede, uyuşturucu veya keyif verici maddelerle trafik emniyetine tehlike verecek derecede içki kullanmış olanların nakil vasıtası veya müteharrik makina kullanması yasaktır, deniyor yani şu madde içkiye cevaz veriyor. İç içkiyi diyor. Ama tesadüfen rastgelirse memuru, alâkadar kimse, bakacak yüzünden, burnundan anlayacak. Çok içmişsin, araba kullanmayacaksın diyecek. İçkiye cevaz verecek.

Ben katıyen içkili bir adamın velev bisiklet dahi olsa üzerine çıkmasına taraftar değilim. 41 senelik hayatımda edindiğim tecrübe, bana bu lüzumu göstermiştir. Nice canlar içki yüzünden gitti. Bilhassa otobüslerde soğuk zamanlarda «şuradan bir şişe konyak versene» demenin kaç vatandaşın hayatına mal olduğuna şahit oldum.

Zaten taksi de, otobüs de hususi dahi hususi otomobil demek değildir. Otobüs veya kamyonları mutazarrır edeceğiz ama, o âmme hizmeti görmekte, diğeri kendi şahsi otomobilini kullanmaktadır. Ben içirim diyebilir. Yo.. Sen istersen

ölebilirsin ama otobüse çarpar da 20 kişiyi birden öldürmeye hakkın yoktur. Amerika'da içki yasağı vardır. Geçen gün Mecliste parmak izi meselesi gürledi gitti. Yüksek Meclis karar verdi, burada da bizi desteklesin. Bayındırlık Vekili de bizi desteklesin. Trafik mühendisi Amerika'da parmak izi alınır dedi. Amerika'da içkili kimse otomobil kullanamaz. İçki yasağı vardır. Bu hususta bir takrir veriyorum, beni destekleyin. (Bravo sesleri).

REİS — Feridun Fikri Düşünsel.

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Efendim, Hasan Fehmi Acıksöz arkadaşımız söz söylerken kendisini tasvip ettim.

Fakat hayret ettiğim bir nokta varsa oda bir «derece» şekli konmasıdır. Hususi vasıtaları bundan istisna ediyorlar. Huusisi vasıtalarda da görüyoruz ki arabayı alıyorlar, bir ağaca çarpıyorlar ve içerisinde evlâtlarımız ölüyor. Binaenaleyh mptlak şekilde motor, otomobil kullananlar sureti katiyede ağızlarına bir katra dereceli içki koymamalıdır. Maddenin o şekilde tasbihini rica ediyorum.

REİS — Cevat Ülkü.

CEVAT ÜLKÜ (Aydın) — Arkadaşlar 31 nci maddedeki kısma cevaz gösterir mahiyette olan bir tezi tamamen değiştirmemiz icab ediyor. Otomobille seyyahat edenler bilirler ki şoför salim bir kafa ile yola çıkıyor. Taşra yolculuklarında çok zaman karşılaştığımız gibi yollarda kır kahveleri vardır. Yollarda ikişer, üçer saatte bir mola verilir. Yolcular kahve içer, şoför de kahvecinin tezgâh altında ona sakladığı içkiyi içer, ve bundan sonra yarı yolda sarhoş olarak vasıtayı idareye başlar.

Ben ceza kısmındaki maddelere baktım. 31 nci maddede, yalnız keyif verici alkollü içki kullanan şoförlere ceza vardır. Benim teklifim, bu sanati icra sırasında şoföre yol üzerinde şoförlere içki veren kahve sahiplerine ve bakkallara da cezai müeyyide konması şeklindedir.

BAYINDIRLIK KOMİSYONU SÖZCÜSÜ HİMMET ÖLÇMEN (Konya) — Muhterem arkadaşlar; 31 nci maddede her nevi ehliyet sahiplerine tatbik edilmek üzere bir ceza ortaya konuyor.

Şimdi, en ideal şekil muhakkak ki, arkadaşlarımızın izhar buyurdıkları arzu veçhile, direksiyonda bulunan bir kimse hiçbir şekilde içki kullanmasın, bütün şuuruna sahip olsun,

direksiyonu, emsal olacak şekilde titizlikle idare etsin. Bu, komisyonumuzun da, yüksek heyetinizin de arzuladığı bir husustur. Ama tecrübeler göstermiştir ki, motörlü vasıtaları kullananlar, trafik suçu mevzuunda en ileri gitmiş olan Amerika'daki emseline de bakarak komisyonumuz bu işte bir tahfif edici noktayı çok aramıştır. Amerika'da vaziyet şöyledir:

Amerika'da üç şekil muayene yapılmaktadır. Bir şoförün sarhoş olup olmadığını anlamak için ilmi bakımdan araştırmalar yapılmaktadır. İdrarda, alkol muayenesi yapılmaktadır. Keza üzerinde cihazlar bulunan bir nevi balonla alkolün nispeti tesbit edilmektedir. Sonra kanda 0,005 nispetinde alkol bulunduğu takdirde zararsız addedilmektedir. 0,005 ile 0,0010 arasında ise diğer şartlara da bakılarak hüküm verilmektedir. 0,0010 u tecavüz ettiği takdirde tam mânasiyle sarhoş telâkki edilmektedir.

Amerika'da trafik tahsil eden bir arkadaşımız, ilmi enstitülerde bu mevzuun tetkik edilmekte olduğunu ve şoförlerin hiç alkol almaması noktası üzerinde durulduğunu söylemektedir. Ama bizim komisyon adına ısrarımız yoktur. Takdir Yüksek Meclisindir. Ama az miktarda içmiş şoförün kullandığı otomobilin durumunu da dikkat nazarlarına arz ederiz.

Takdir Yüksek Meclisindir.

REİS — Adnan Karaosmanoğlu.

ADNAN KARAOSMAN OĞLU (Manisa) — Affınızı rica ediyorum, tekrar huzurunuzu rahatsız ediyorum.

Komisyon sözcüsü arkadaşımız, içkiye müsamaha edecek derecede serbestiyet verilmesini temenni ettiler. Bir dereceye kadar içki içmiş olan şoföre serbestiyet verilmesi tarzında konuşuldu.

Arkadaşlar, öyle hâdiselerle karşı karşıya kalıyoruz ki, 50 kişilik bir otobüs şoförü arabayı bir kahvenin, bir lokantanın önüne çekiyor, bir saat bekletiyor, içeri girip bir şişe kulup rakısını içtikten sonra, direksiyona geçiyor, 50 kişinin hayatı kendisine emanet. Bunun hiçbir müeyyidesi yok. Saatlerce 50 kişinin mukadderatı onun keyfine, içki kefine bağlı olarak devam edip gidiyor. Asla arkadaşlar buna müsaade etmemeliyiz. Arkadaşımız Amerika ile mukayese ettiler. Yalnız, Amerika'daki içki tarzı ile, Türkiye'deki içki tarzını da mukayese etmiş ol-

salardı belki komisyona hak verirdim. 45, 50 derecelik alkol ile, likörün, vermudun yaptığı tesir başka başkadır. Yarım kilo kulüp rakısını bir saat içinde içen adam üzerinde yapacağı tesir çok büyüktür. Bu bakımdan Senihi Yürüten arkadaşımıza hak vermek yerindedir. arkadaşlar. (Bravo sesleri)

REİS — Feridun Fikri Düşünsel.

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Arkadaşlar, işte Meclisin inkılâp yapacağı anlardan biri de budur. (Bravo sesleri) İnkılâp budur. İnkılâp yalnız her hangi bir noktada olmaz. Burada bir milletin fertlerinin yollarda dökülen kanlarına nihayet verecek bir andır. (Bravo sesleri) Binaenaleyh ya hep ya hiçtir. Yazılı derecede olduğu gibi; dersek, hepsi şu derece mi bu derece mi diyecek. Memleketin neresinde bunun muayenesine imkân vardır. Fakat rakı ve diğer içkilerin katresi mevzu bahis olduğuna göre bundan itibaren, bunu duyduğu andan itibaren, memleketin havasında bir rahatlık hâsil olacaktır. Bu anı kaçırmıyalım. (Bravo sesleri alkışlar)

FİRUZ KESİM (Samsun) — Umumi ve hususi Feridun Bey.

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Devamla) — Bu itibarla arkadaşımızın buyurduğu şekilde 31 nci maddenin «uyuşturucu, keyif verici maddeler veya trafik emniyetine tehlike verecek derecede içki kullanmış olanlar» cümlesinden «veya trafik emniyetine tehlike verecek derecede tabirlerinin kaldırılmasını teklif ediyorum.

REİS — Önergeleri okutuyorum efendim:

Yüksek Başkanlığa

Arzettiğim sebebe binaen maddedeki (veya trafik emniyetine tehlike verecek derecede) kelimelerinin kaldırılmasını arz ve teklif ederim.

Bingöl

F. F. Düşünsel

Yüksek Başkanlığa

Trafik kanunu tasarısının 31 nci maddesinin aşağıdaki surette tadilini arz ve teklif ederim.

İstanbul

Senihi Yürüten

«Uyuşturucu ve keyif verici maddelerle içki içmiş olanlar nakil vasıtası veya muharrik makine kullanamaz.»

Başkanlığa

31 nci maddeye aşağıda yazılı fıkranın ilâvesini teklif ederim.

25. III. 1953

Zonguldak

Fehmi Açıksöz

«Yukarıki fıkranın tatbikatında umumi nakil vasıtası kullananların içki kullanmış olması kâfidir.»

(Ret, ret sesleri)

FEHMI AÇIKSÖZ (Zonguldak) — Senihi Beyin teklifine iştirak ediyorum. Yalnız onda keyif verici tâbiri vardır, onu komisyon ıslah etsin.

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Ben de Senihi Beyin teklifine iştirak ediyorum.

REİS — Senihi Yürüten'in taktirini bir daha okutuyorum.

(Senihi Yürüten'in taktiri tekrar okundu)

(Bulunmuş demek lâzımdır sesleri)

REİS — Komisyon onu düzeltir.

Senihi Yürüten'in teklifini dikkate alanlar işaret versinler.. Almyanlar.. Dikkate alınmıştır. Madde ile birlikte komisyona verilmiştir.

MADDE 32. — Profesyonel veya hususi ehliyetname sahiplerinin nizamnamede tesbit oluncak çalışma süreleri dışında nakil vasıtası veya müteharrik makine kullanmaları veya kullanmaya teşvik veya icbar edilmeleri yasaktır.

REİS — Söz istiyen yoktur. Maddeyi kabul edenler.. Etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

Nakil vasıtalarına ait kaideler

MADDE 33. — Şoför ve sürücüler, trafik işaret levhalarında gösterilen sürat hadlerine riayet etmeye mecbur oldukları gibi lüzumu halinde süratlerini yolun ve trafik durumunun icap ve şartlarına da uydurmakla mükelleftirler.

Her nakil vasıtası veya müteharrik makinenin, önünde, gidisine açık olan en kısa mesafede durdurulabileceği bir süratle sürülmesi mecburidir.

REİS — Maddeyi kabul edenler.. Etmeyenler.. Madde kabul edilmiştir.

MADDE 34. — Şoför veya sürücülerin, diğer bir nakil vasıtasını veya müteharrik makineyi, kendi süratleriyle yol ve trafik durumunu göz önünde tutarak mâkul bir mesafeden daha yakın

olarak takip etmeleri veya vasıta veya makinele-
rini trafiği tehlikeye düşürecek şekilde kullan-
malarını yasaktır.

Kol veya gurup halinde seyreden nakil vası-
taları, müteharrik makineler, insan toplulukları
veya hayvan sürüleri arasında, gelip geçecek di-
ğer vasıta ve makinelerin emniyetle girebilecek-
leri açıklıklar bırakılması mecburidir.

REİS — Maddeyi kabul edenler.. Etmeyenler..
Kabul edilmiştir.

MADDE 35. — Aksine bir işaret veya karar
bulunmadıkça nakil vasıtalarıyla müteharrik ma-
kinelerdeki ses cihazlarının bu kanunda gösterilen
haller dışında icapsız olarak veya umurun hu-
zur ve istirahatini bozacak şekilde kullanılması
yasaktır.

REİS — Kabul edenler.. Etmeyenler.. Kabul
edilmiştir.

MADDE 36. — Kavşaklarda ve dönemeçlerde,
sapış işareti verildikten sonra:

A) Sağa sapma için ilerleme ve sapma, müm-
kün olduğu kadar yolun sağ kenarına yakından
ve dar kavisle;

B) Sola sapmak için ilerleme, sapış nokta-
sına kadar yolun gidişe ayrılmış olan sol kenarı-
na en yakın kısmında ve kavşağa girdikten son-
ra girilen yolun orta çizgisi solda bırakılmak su-
retiyle geniş kavisle;

Yapılır.

Sola sapacak olan bir nakil vasıtasının veya
müteharrik makinenin şoför veya sürücüsü, aksi
istikametten gelerek kavşağa girmiş veya emni-
yetle durdurulması mümkün olmayacak kadar
yaklaşmış bulunan diğer nakil vasıtalarının ve
veya müteharrik makinelerin geçmesini beklemeye
mecburdur.

REİS — Kabul edenler.. Etmeyenler.. Kabul
edilmiştir.

MADDE 37. — Aynı cihete gitmekte olan bir
nakil vasıtasını veya müteharrik makineyi geç-
mek için, geçecek vasıta veya makinenin şoför ve-
ya sürücüsü:

A) Emniyetli bir geçiş için yolun serbest ve
görüş sahasının elverişli olmasını gözetmeye;

B) Emniyetli bir mesafeden sola yanaşarak
yenişip geçtiği vasıta veya makineden emniyetli
bir mesafe uzaklaşmadan yolun sağına geçememe-
ye;

C) Yolun ortasından giden tramvaylarla so-
la sapmak üzere olan veya vazife icabı yolun so-
lunda durmuş bulunan geçiş üstünlüğünü haiz
vasıta veya makineler dışında hiçbir nakil vası-
tasının veya müteharrik makinenin sağından
geçememeye;

D) Gececeği vasıta veya makinenin şoför ve-
ya sürücüsünü ses veya ışık cihazlarıyla haberdar
etmeye;

Mecburdur.

SENİHİ YÜRÜTEN (İstanbul) — Efendim,
bu kanunun 37 nci maddesinin (C) bendinde
«yolun ortasından giden tramvaylarla sola sap-
mak üzere olan veya vazife icabı yolun solun-
da durmuş bulunan geçiş üstünlüğünü haiz va-
sıta veya makineler» denilmektedir. Ben bu-
rada yalnız tramvaylara itiraz edeceğim. Çün-
kü İstanbul ve İzmir'den başka şehirlerde tram-
vay yoktur. 38 nci maddenin (D) bendinde em-
niyet adası (röfüyü) olmayan duraklarda dur-
makta olan bir tramvayın sağından geçemez-
ler, denilmektedir.

Şu halde bütün nakil vasıtaları Taksim'den
Şişli'ye kadar tramvayı mı takip edecek? Bi-
naenaleyh burada komisyonla ittifak ederek
buradaki tramvay kelimesini kaldırırsak mesele
kalmaz, kanaatindeyim.

REİS — 30 Mart Pazartesi günü saat 15 te
toplanılmak üzere Birleşime son veriyorum.

Kapanma saati : 18,15

Faint, illegible text on the left side of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Faint, illegible text on the right side of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Continuation of faint, illegible text on the left side of the page.

Continuation of faint, illegible text on the right side of the page.